

ARGUS

STICHTING KRITISCH FAUNABEHEER

8e jaargang
mei 1983
nummer 2

*(Foto Jacques van der
Neut)*

In dit nummer o.a.

Snoeken
Wilsterflappen
Eén faunawet

ARGUS is het kwartaaltijdschrift van de Stichting Kritisch Faunabeheer

Argus is gratis voor donateurs die minstens f 20,- per jaar betalen.
Abonnementsprijs f 20,- per jaar.
Losse nummers f 5,- inclusief porto.

Redactie

Reinier Akkermans en Gerrit van Weess

Redactieadres

Klaverstraat 21,
3572 VB Utrecht
Telefoon (030) 71 01 19

Druk

Brouwer Offset BV, Utrecht

Expeditie

Leo Snellink

Adreswijzigingen opgeven aan

Nassastraat 25,
3921 BE Elst (U).

Aanwijzingen voor auteurs

Kopij graag in duidelijk machineschrift met 6 cm marge en dubbele regelafstand. Gebruik de voorkeurspelling. Grafieken en tekeningen graag in inkt. Dierenamen met een kleine letter.

De Stichting Kritisch Faunabeheer is een landelijke organisatie. Het doel is een moreel en wetenschappelijk verantwoord faunabeheer. De SKF tracht haar doel te bereiken door het verbeteren van wetten, het propageren van milieuvriendelijke beheersmaatregelen, het stimuleren van onderzoek en het kenbaar maken van onderzoeksresultaten aan beleidsinstanties en publiek.

Secretariaat

Postbus 76, 1243 ZH 's Graveland,
Telefoon (02945) 13 19.

Bestuur

R. Akkermans, R. Boeve-Bant,
H. Crabbendam, W. Denneman,
W. Jansen, J. Kattens, H. Niesen,
G. van de Sande, R. Stockmann,
G. van Weess.

Penningmeester

Baandervrouwenlaan 135,
5282 TL Boxtel.
Giro 35 22 188

Testamentaire beschikking

Indien u de Stichting Kritisch Faunabeheer bij testamentaire beschikking wilt bedenken, bevelen wij u de volgende formule aan: „Ik vermaak aan de Stichting Kritisch Faunabeheer, gevestigd te *s Graveland de somma van f... (vrij van alle rechten, ook het recht van successie).

Inhoud Argus 83/2

3. H. H. Niesen; Bestuur in 't vizier.
5. J. van der Neut; Wilsterflappen, vakwerk in weer en wind!
8. W. L. Jansen; Predatoren, pseudopredatoren en fantasie.
9. H. Hagen; Sportjacht, overblijfsel uit vroeger tijd.
11. M. P. Grimm; De snoek.
16. P. Bos; Dierenbescherming vriendelijk voor vissers.
17. R. Daalder en H. Brouwer; Jagers grijpen naar geweld.
20. W. L. Jansen; Op naar één faunawet.
21. Klein Grut.

Knipselkrant

Donateurs die geïnteresseerd zijn in toezending (zes afleveringen per jaar) kunnen zich voor f 15,- (niet-donateurs f 25,-) per jaar abonneren via de penningmeester Stichting Kritisch Faunabeheer, postgiro 35 22 188, te Boxtel, onder vermelding „knipselkrant”.

Knipselarchief

De Stichting Kritisch Faunabeheer houdt een archief van kranteknipsels en artikelen uit weekbladen en dergelijke bij, die betrekking hebben op faunabeheer, jacht, stroperij enzovoorts. Daaruit wordt een keuze gedaan, die gepubliceerd wordt in onze knipselkrant. Wij verzoeken onze lezers, aan de gestadige uitbreiding van dit archief mee te werken, door ons knipsels en artikelen te zenden. Daarop dient de naam van de krant respectievelijk het tijdschrift met de datum van verschijning te worden vermeld.

Adres: SKF-knipselarchief:
Raadhuislaan 4,
3951 CH Maarn.

U kunt portokosten besparen door uw knipsels bijvoorbeeld 1 keer per maand te verzenden.

Fotoarchief

Oud en nieuw foto- en filmmateriaal wordt graag ontvangen. Zij, die actief mee willen werken of over bijzondere kennis of vaardigheden beschikken wordt gevraagd zich met de redactie in verbinding te stellen.

Archief

Stuur uw overig documentatiemateriaal, zoals tijdschriften, boeken, wetenschappelijke artikelen en dergelijke naar:
Archief SKF,
Hogezijde 7,
2543 XP Den Haag.

Beste redactie van Argus.....

Wij, van de redactie, proberen van Argus een zo aantrekkelijk en gevarieerd mogelijk blad te maken. Daarbij willen we graag rekening houden met de wensen van de lezers. Argus is immers het blad van en door de SKF. Uw reacties zijn voor ons dan ook onmisbaar. Heeft u iets op te merken, mist u iets, of weet u iets belangrijks voor ons, laat het ons weten. Een briefje naar ons redactieadres is voldoende, maar opbellen mag ook. Misschien ziet u geen direct resultaat, wanhoop dan niet, want beïnvloeden doet het ons in ieder geval. Ook foto's en dia's van bejaagbare dieren en jachtsituaties krijgen we graag ter illustrering van ons blad.

De volgende Argus, dit is no 8313, kunt u in augustus verwachten. Uw kopij, artikelen, foto's en wat dies meer zij, uiterlijk voor 1 juli aan ons toesturen, maar liefst eerder. Alvast onze dank voor uw hulp. Ons adres:

**Redactie Argus,
Klaverstraat 21,
3572 VB Utrecht,
telefoon 030 - 710119**

Bestuur in 't vizier

Harm Niesen

Wat wij gedaan hebben

In de vorige aflevering van Argus heeft u kunnen lezen, dat wij een AROB-procedure hadden aangespannen tegen het besluit van de regering, de afdeling Natuurbehoud van het voormalige ministerie van CRM over te hevelen naar het ministerie van Landbouw.

Helaas heeft de Raad van State ons niet-ontvankelijk verklaard. Niet omdat wij op de een of andere wijze ongelijk zouden hebben, maar omdat het hier gaat om een „besluit van algemene strekking”. Tegen dergelijke besluiten blijkt men gewoon geen bezwaar te kunnen maken. Enig oordeel over de door ons aangevoerde argumenten werd daarbij niet gegeven. Heel jammer, maar we hebben er weer iets van geleerd. De eerst komende tijd, en misschien zelfs tot in lengste van jaren, zitten wij dus met deze in feite onhoudbare situatie. De AROB-procedure, die wij vorig jaar hebben aangespannen tegen het besluit om op Terschelling Rotganzen af te schieten, is nog steeds niet afgewikkeld. Maar er begint enig tekening in de strijd te komen. De argumenten van het ministerie van Landbouw, die we onlangs ontvingen, zijn van een dermate geringe kwaliteit, dat wij gematigd optimistisch zijn over de afloop van deze zaak.

Overigens is het u ongetwijfeld bekend, dat het clubje jagers met de wijds naam „Wildbeheereenheid Terschelling” - hoe zat het ook al weer met die vlag en die modderschuit? - ook dit jaar weer vergunning heeft gekregen om op Rotganzen te schieten. Het blijkt voor een overheidsinstantie weer eens onmogelijk, op een eenmaal ingeslagen dwaalweg vrijwillig om te keren. Natuurlijk hebben wij ook dit jaar weer bezwaar gemaakt, terwijl bovendien op Goede Vrijdag pamfletten werden uitgereikt bij de veerboot naar Terschelling in Harlingen. Zeer velen, waaronder ook bewoners van het eiland, bleken gevoelig voor onze argumenten en er kan zeker gesproken worden van een geslaagde actie. Ondanks de economische recessie lijkt de belangstelling voor het milieu te groeien. De afgelopen maanden hebben wij deelgenomen aan een flink aantal symposia en milieumarkten en hadden daarbij bepaald niet te klagen over de belangstelling. Het Groene Weekend van de VARA spande wat dat betreft wel de kroon. Het was af en toe nauwelijks mogelijk de enorme massa mensen

behoorlijk te woord te staan. Vooral de verzameling vangmiddelen, waarvan het gebruik verboden is, maar die vrijelijk verkocht mogen worden, trok de aandacht.

Waar wij mee bezig zijn

Het eind van de problemen rond de ganzenjacht in de Ooypolder bij Nijmegen is nog niet in zicht. Zoals te verwachten was, probeert de Nederlandse overheid de problemen te bagatelliseren. Na enige aandrang was men van Nederlandse zijde bereid, maar dan wel op zo laag mogelijk ambtelijk niveau, „verkennende besprekingen” te beginnen met de Duitse collega's. Enige vorm van inspraak van de natuurbeschermingsorganisaties werd daarbij niet op prijs gesteld. Het is volstrekt duidelijk, dat men van Nederlandse zijde probeert de zaak langzaam te laten doodbloeden. Gelukkig blijken onze Oosterburen hier geen genoeg mee te nemen, in een brief aan het Duitse Comité tegen de Vogelmoord wordt althans beloofd dat de Duitse Bondsminister zo snel mogelijk een gesprek wil met zijn Nederlandse collega Braks. Op het ogenblik vindt er over deze zaak verder overleg plaats tussen een aantal natuurbeschermingsorganisaties, waaronder ook SKF, omdat gevreesd mag worden dat men in Nederland niet verder wil gaan dan een vrijwillige beperking (!) van de ganzenjacht door jagers in de Ooypolder.

Inmiddels heeft de zich bedreigd voelende heer Jurgens aan elke denkbare organisatie een open brief gestuurd, waarin SKF beschuldigd wordt een hetze tegen de jagers in de Ooypolder ontketend te hebben en waarin alle gekonstanteerde feiten naar het land der fabelen worden verwezen.

Bovendien geeft hij daarin en passant zijn opvattingen over faunabeheer weer op een manier, die werkelijk middeleeuws aandoet. Een betere anti-reklame voor de jacht is nauwelijks denkbaar en dan gaat het hier nog om een erkende autoriteit op jachtgebied. Aanvankelijk waren wij niet van plan hierop in te gaan. Toen echter bleek, dat sommigen de open brief serieus dreigden te gaan nemen, hebben wij een lijvig pakket samengesteld, waarin de onzinnigheid van de beweringen van de heer Jurgens overduidelijk wordt aangetoond.

Wat wij gaan doen

Op het ogenblik vinden de voorbereidingen plaats voor de komende jaarvergadering en voor een nieuw symposium. In de komende Argus vindt u daar meer over, voor dit moment is het beter daar nog wat geheimzinnig over te doen.

Onze grootste zorg blijft het overheidsbeleid en in samenhang daarmee, de herziening van de Vogelwet. De geruchtenmachine draait op volle toeren: knobbelzwaan en turkse tortel zullen waarschijnlijk overgaan naar de jachtwet en dus zonder vergunning bejaagbaar worden. De kans dat de zomertaling en de houtsnip beschermd worden lijkt zeer gering en de aandrang om op havik te gaan jagen neemt hand over hand toe. Weinig rooskleurige vooruitzichten dus.

Als men dit vergelijkt met de uitspraken van de minister, de oud-voorzitter van de Jachtraad, de Directie Faunabeheer en vele anderen, zoals deze zijn gedaan in het blad „Jacht en Wildbeheer”, dat elke jager gratis bij zijn jachtactie heeft gekregen, is de tegenstelling tussen theorie en werkelijkheid wel heel schrijnend. Daarin wordt het voorgesteld, alsof de jacht slechts de belangen van landbouw en natuurbescherming dient, de deskundigheid van de jager en de vorming van wildbeheereenheden

De heren Grandjean (midden) en Rademacher (rechts) doen verslag van de onderhandelingen over een jachtvrije zone voor de Duitse televisie. (Foto Günther Classen)

worden de hemel in geprezen. Hoe anders is de werkelijkheid. De kennis van de gemiddelde jager haalt het nog niet bij die van de gemiddelde 15-jarige NJN-er. De toch al zo ruime Jachtwet wordt aan de lopende band overtreden. Over de jacht op volmaakt onschuldige en vaak achteruitgaande soorten wordt nooit met een woord gerept en wildbeheereenheden hebben slechts één doel: het behartigen van de belangen van de jagers.

Hoe bedreigend de situatie is, wordt wellicht het best geïllustreerd aan de hand van een artikel, dat onlangs in de Nederlandse Jager stond. Daarin werd een lans gebroken voor de jachtopzichter. Een jachtopzichter is iemand, die in dienst van de jager, probeert voor een zo groot mogelijke opbrengst aan wild te zorgen. Zijn kennis van de overige flora en fauna is in het algemeen nihil, laat staan dat hij iets weet van de manier waarop deze elkaar beïnvloeden, de ekologische processen. Het is zijn taak de bejaagbare diersoorten tot aan de opening van het jachtseizoen te vertroetelen, diersoorten die een bedreiging zouden kunnen vormen uit te roeien en het terrein zo aantrekkelijk mogelijk in te richten voor jagers en wild. Zonder overdrijving kan men zeggen, dat zij er als enigen hun beroep van maken, natuurlijke ekologische processen zoveel mogelijk te frustreren. En uitgerekend deze mensen wil men nu zo graag veel grotere bevoegdheden geven. Als dat ooit gebeurt zijn we werkelijk aan de heidenen overgeleverd. Uiteraard wordt daaraan in bovengenoemd artikel de geweldige bedreiging, die de havik voor onze fauna (lees: uitgezette fazanten) vormt gekoppeld. Dat deze bedreiging bewezen moet worden aan de hand van een twee eeuwen oud geschrift, doet daarbij niet terzake. Men mag van een jager tenslotte niet verwachten, dat hij zich verdiept in de achtergronden van zijn bezigheden. Het moet een hobby blijven. De vraag blijft, wat men eigenlijk nastreeft, een complete oorlog met allen die de natuurbescherming een goed hart toedragen? De konklusie is duidelijk, het gezegde kennis is macht geldt in ieder geval niet voor het natuurbeschermingsbeleid.

KRAAIEN IN DE NESTEN

(Foto Piet Munsterman, Archief Het Vogeljaar)

Kraaien in de nesten

De Stichting Kritisch Faunabeheer heeft in februari 1982 een symposium georganiseerd rond het thema „Het effect van populatiebeheer op kraaiachtigen en hun invloed als predator op het ecosysteem. In het boekje „Kraaien in de nesten” zijn de destijds uitgesproken voordrachten op schrift gesteld.

Het boekje „Kraaien in de nesten” belicht het kraaienprobleem vanuit verschillende invalshoeken (natuurbescherming, landbouw, wetgeving). Het bevat bijdragen van: A. L. Spaans: Schadelijkheid en bestrijding van kraaien en eksters uit natuurbeheer soogpunt.

A. J. Dijkens: Bijdrage van de amateur ornitholoog aan het kraaienprobleem.

J. G. Nollen: Kraaienschade in de Landbouw.

W. J. Doude van Troostwijk: Kraaien en overheid.

H. H. Niesen: Kraaiachtigen: testcase voor een modern natuurbeheer.

Daarnaast is een uitgebreide literatuurlijst opgenomen met de belangrijkste recent verschenen artikelen over de kraaiachtigen (circa 130 items).

Op het symposium bleek bejaging van kraaien omwille van de vogelstand zinloos te zijn. Bejaging van kraaien leidt niet tot verlaging van absolute aantallen maar is slechts symptoombestrijding. Bij economische schade in de landbouw zijn veelal effectiever en doeltreffender methodes voorhanden dan afschot.

Het boekje biedt een bron van informatie voor iedereen die meer wil weten over de plaats die kraaien innemen in het ecosysteem.

„Kraaien in de nesten” uitgave Stichting Kritisch Faunabeheer, postbus 76, 1243 ZH 's Graveland, 114 pagina's half A4 formaat.

Te bestellen door overmaking van f 8,60 op giro 130 93 ten name van Propagandafonds SKF te Oosterbeek onder vermelding van „Kraaien in de nesten”.

WERF EEN DONATEUR

Wilsterflappen, vakwerk in weer en wind!

Jacques van der Neut

Wilsterflappen is het vangen van goudplevieren met behulp van een net. Dit lukt alleen als het flink waait. Vanaf vorig jaar oktober heb ik geprobeerd de vangst van nabij mee te maken, maar steeds dwarsboomde het weer mijn plannen. Zaterdag 22 januari was het eindelijk goed „wilsterflap-weer”. Samen met de wilstervangers Jan van der Geld en Harry Fabritius stapte ik die morgen om zeven uur het nog stille land rond Avenhorn (NH) in.

Op naar de vangplek

Bepakt en bezakt lopen we over het hier en daar drassige weiland. Uit het niets doemen de silhouetten van de hekken voor ons op. Na ongeveer een kwartier zijn we op de vangplek aangekomen. Na inspectie van het grasland wordt het wilsterspul, de vanginstallatie, opgesteld. Uit de meegesjouwde wilsterkist verschijnen de vangattributen: het 25 meter lange net, touwwerk, pallen, pinnen en de stelten. Stelten zijn opgezette kievitenvan of goudplevieren die als lokvogel dienen. Ze kunnen ook van hout of plastic zijn gemaakt. Het net wordt met behulp van een staalkabel op spanning gebracht. Vervolgens plaatsen wij de stelten in de omgeving van het net. De houten wilsterkist zal dienst doen als zitplaats achter het tentzeil. In Friesland, bakermat van het wilsterflappen, plachten vangers de bodem van hun wilsterkist te bedekken met stro of riet om de opgezette vogels zo droog mogelijk te houden wanneer de kist in drassig land stond. Een zinkenplaat aan de binnenzijde van de kist moest muizenvraat voorkomen. Goudplevieren brengen de nacht door op afgelegen weilanden. Bij het aanbreken van de dag gaan ze naar de fourageergonden. In de voorafgaande week zijn in „ons” weiland duizenden goudplevieren gesignaleerd. Het net ligt

klaar, de verwachtingen zijn hooggespannen.

Wind is noodzakelijk

Na een laatste controle trekken wij ons terug achter het zeildoek, dat op ongeveer 50 meter van het net is gespannen. Ondanks de aangetrokken handschoenen, mutsen en gewatteerde pakken is het koulijden achter het zeildoek. Met de treklijn staan we in verbinding met het net. Als er goudplevieren laag over de vangplek vliegen, kan door een ruk aan de treklijn het net over de vogels worden geslagen. Ondertussen is meer leven in de brouwerij gekomen. Watersnippen komen schichtig over. Smienten vliegen af en aan waarbij het fluiten van de mannetjes direkt opvalt. Een laag langsscherende sperwer zorgt voor wat beroering. Overal is het weemoedig gefluit van de goudplevieren te horen. Grote formaties zwenken en draaien door de lucht. Ze blijven echter veel te hoog. Om kleinere groepen goudplevieren te lokken, bootsen we hun gefluit met wilsterfluitjes na. Gespannen kijken we omhoog. Beurtelings klinkt het geluid van goudplevier en kievit uit de lokfluitjes. Vroeger werden wilsterfluitjes gemaakt van schapenbot,

Schuilzeiltje; voor de vangers loopt de treklijn. (Foto Jacques van der Neut)

nu zijn ze van hout.

Het blijft gelukkig hard waaien. Dit is gunstig voor de vangstvooruitzichten. Bij een zwakke of afnemende wind hebben de goudplevieren namelijk te veel gelegenheid om tijdens het landen de omgeving in zich op te nemen.

Vlak boven de grond komt in de verte een goudplevier aansnellen. Hij koerst recht op ons af. Als de nietsvermoedende vogel bij het net is aangekomen geven we een ruk aan de treklijn. Het net slaat over het beest heen. Om onze vangkansen te vergroten, bombarderen we deze goudplevier tot lokvogel door hem op de wip te bevestigen met een kraag. In die kraag, welke aan de wip vastzit, zitten twee gaten waar de poten van de goudplevier doorheen gestoken worden.

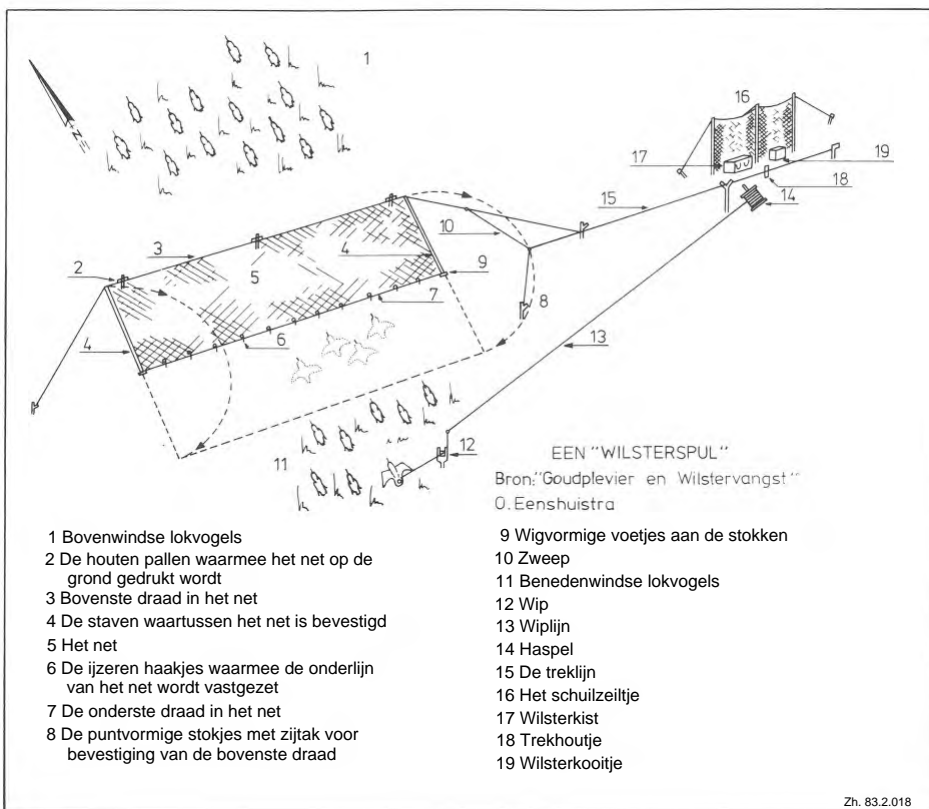
Een wip is een haaks omgebogen stuk ijzeren staaf met een dikte van 7 tot 8 mm en een lengte van 50 tot 60 cm. Met dit instrument kan een levende vogel tot fladderen worden bewogen, waardoor vogels in de buurt opmerzaam worden gemaakt op de aanwezigheid van soortgenoten.

Nauwelijks zijn we achter het schuilzeiltje teruggekeerd of er komen weer goudplevieren aanscheren. Ditmaal een groepje van ongeveer 25 stuks. De formatie heeft een langgerekte vorm. De voorop vliegende dieren krijgen een „vrije doortocht”. De achterste vogels worden wel gevangen. Als er eerder zou zijn geslagen, zouden er ongetwijfeld slachtoffers gevallen zijn. Weer gebruiken we één van de gevangen vogels als wipvogel. Behalve de treklijn moeten we nu ook twee wiplijnen bedienen.

33 vogels geringd

Plotseling verschijnen uit het niets ongeveer veertig goudplevieren. Ze blijven boven het net stilhangen. Spelenderwijs glijden de lijnen door de vingers van Jan van der Geld. Omdat de kans groot is dat er slachtoffers vallen, doet hij geen vangpoging. In de lucht wemelt het nu van goudplevieren. De wipvogels oefenen blijkbaar een onweerstaanbare aantrekkingskracht uit. Een groepje goudplevieren laat zich in duikvlucht vallen. Nu geeft Jan van der Geld wél een krachtige ruk aan de treklijn. Het net zwiept over de landende vogels heen. In looppas gaan we naar het net waaronder zo'n twaalf stuks zitten. De goudplevieren springen fel op en neer. Het bevrijden van de vogels is niet eenvoudig. Ze moeten door de mazen van het net worden gehaald. Eén goudplevier is door de staalkabel van het net dodelijk getroffen ... In totaal vangen wij deze morgen 33 goudplevieren. Rond het middaguur breken we de boel weer op. De in de wilsterkist verblijvende gevangen goudplevieren worden geringd en vrijgelaten.

Wintergast

In het najaar kunnen wij op weilanden en akkers grote concentraties goudplevieren waarnemen. Ze verblijven vaak in het gezelschap van wulpen en Kieviten. Doorgaans valt de melancholische roep van de goudplevier gedurende het hele winterseizoen te beluisteren. Bij plotseling invallende vorst of sneeuwval trekken zij verder zuidwaarts, „de coldruses”.

De goudplevier behoort samen met bijvoorbeeld de steenloper, morinel-, zilver- en strandplevier tot de familie der plevieren (Charadriidae). Bij de goudplevier wordt onderscheid gemaakt tussen twee vormen, een noordelijke vorm, *Pluvialis altifrons*, en een zuidelijke vorm, *Pluvialis apricarius*. Beide ondersoorten broeden op vochtige heiden met veenmos en dopheide en op andere hooggelegen veen- en heidegebieden in de mostoendra.

De noordelijke vorm heeft in het zomerseizoen een bontgekleurd verenpak met zwarte kop en onderdelen die door een brede witte zoom, lopend van het voorhoofd tot op de flanken, wordt afgezet. Het broedgebied is omvangrijk: Noorwegen, IJsland, de Zweedse eilanden, Fär Öer, Noord Finland, enige kleine gebieden in Zuidwest Finland, Noord-Rusland, Estland, Letland, Litauen, het Noordwest-Siberische laagland en Bereneiland, de noordelijkste broedplaats.

De zuidelijke vorm heeft in het zomerseizoen een veel minder scherp omlindjend verenkleed. De kop en onderdelen zijn gedeeltelijk zwart gekleurd en worden begrensd door een fletse, meer geelachtige zoom. Het

broedgebied bestaat uit Zuid-Noorwegen, de Britse eilanden, Ierland, Schotland, Noord-Engeland en Wales. Het laatst bekende broedgeval in Nederland dateert uit 1937 (Fochteloo, Friesland). In 1974 werd geheel onverwacht, in het kader van het Atlasproject, een goudplevierennest gevonden op een heideterrein bij Budel (Noord Brabant).

Een ander lid van de plevierenfamilie, de kleine goudplevier, brengt incidenteel een bezoek aan ons land. In de vogelgidsen wordt hij dan ook aangemerkt als dwaalgast.

Vangst aan banden gelegd

De goudplevier valt onder de jachtwet. Eén van de oudste jachtmethoden is het bemachtigen van goudplevieren met behulp van netten. Tevens is het toegestaan goudplevieren met het geweer te schieten. In de jaren '20 was de jacht

gedurende acht maanden opgesteld, van eind juli of begin augustus tot eind maart, begin april. In de loop der jaren werd de vangst aan een vergunningstelsel gebonden. Het jachtseizoen werd verkort van ruim een half jaar tot twee maanden, namelijk van 1 november tot en met 31 december. Ook voor het vangen om te ringen is een speciale vergunning vereist. Omdat goudplevieren onder de werking van de jachtwet vallen, worden dergelijke vergunningen door de Directie Faunabeheer van het Ministerie van Landbouw en Visserij verstrekt. Verder moet men toestemming hebben van de jachthouder en de eigenaar van het terrein waar men wil gaan vangen. Een normale vergunning voor het vangen en ringen van vogels, verstrekt door het voormalige Ministerie van CRM, is hier dus niet geldig. Zo'n vergunning geldt alleen voor vogelsoorten die vallen onder de Vogelwet 1936.

Zeker is, dat vroeger heel wat goudplevieren het leven hebben gelaten door de vangst. In Noord-Holland werden in de eerste jaren van deze eeuw dagoogsten gemeld van duizenden vogels. In het jachtseizoen 1942-1943 waren 168 vangers „goed” voor zeker 65.000 gevangen goudplevieren. In de jaren '50-'60 kwamen jaarlijks vangsten voor van meer dan 20.000 stuks. Voor het doden van de gevangen goudplevieren waren de volgende methoden in zwang: een speldeprik in de kop, het inbijten van de schedel en het inknippen van de borstkas.

Volledige bescherming

Met het toestaan van de goudpleviervangst stond natuurminnend

Goudplevier op de wip. Van achter het zeil wordt een ruk aan de wiplijn gegeven, waardoor de goudplevier omhoog scharniert en begint te fladderen. (Foto Jacques van der Neut)

Nederland in zijn hemd. Nederland had in 1950 het Internationaal verdrag van Parijs tot Bescherming van Vogels ondertekend. Hierdoor was het verplicht om maatregelen te nemen die het gebruik van middelen gericht op massale vangst van vogels, verboden of beperkten. Natuurbeschermers bleven dan ook aandringen op naleving van dit verdrag. Door het toepassen van een uitsterfsysteem met betrekking tot de lopende vergunningen, nam het aantal vangers slechts zeer langzaam af. Zo werden in 1955 nog ongeveer 100 vergunningen verstrekt, in 1970 nog ongeveer 65 en in 1971 43. Het toepassen van een dergelijk uitsterfsysteem bewijst wel dat men er in feite weinig voor voelde om beschermende maatregelen voor de volstrekt onschuldige goudplevier serieus te nemen.

Bij de jachtwetswijziging in 1977 leek de tijd rijp om het tij ten gunste van de goudplevier te laten keren. Vriend en vijand kregen tijdens de inspraakprocedure gelegenheid hun zegje te doen. Eén van hen, de Vereniging tot Bescherming van Vogels, bracht toen de volgende mening naar voren: „Wij achten het, ook uit oogpunt van vogelbescherming, van meer belang dat deze en soortgelijke activiteiten worden begeleid, dan dat ze klakkeloos worden verboden.” Protesterende leden zorgden er met een motie alsnog voor, dat de vangst met netten en de jacht met het geweer op de goudplevier ten stelligste werd afgekeurd.

Tijdens de behandeling van de wijziging van de Jachtwet werd het wilsterflappen door leden van de Tweede Kamer beschouwd als een cultuurhistorisch gebruik, dat daarom moest worden gehandhaafd. De doorgewinterde beoefenaars van deze sport mochten de gevangen goudplevieren echter niet meer de nek omdraaien. Van hen werd voortaan natuurwetenschappelijk onderzoek verwacht, ze moesten de gevangen vogels ringen en weer vrijlaten. Dit is wel een wat naïeve benadering van het vraagstuk. Je maakt wel van de nood een deugd, maar of de wilstervangers ervoor voelen valt te betwijfelen. Dat vraagt om misbruik. De kans op totale bescherming van de goudplevier is echter nog niet helemaal verkeken. In juli 1982 gaf de Natuurbeschermingsraad de staatssecretaris van het toenmalige Ministerie van CRM ter overweging de goudplevier over te hevelen van de Jachtwet naar de Vogelwet (Concept-advies herziening Vogelwet 1936). Misschien krijgt de nobele goudplevier dan toch nog wat hem toekomt: volledige bescherming!

Het ringen van een goudplevier. (Foto Jacques van der Neut)

Literatuur

- Alleyn W F., et al (1971) *Avifauna van Midden-Nederland*.
 Anoniem, 1972 „Moet het wilsterflappen worden verboden?” *Vogeljaar 20 (1)* p 29-30.
 Anoniem, (1974-1975) *Nota Tweede Kamer, zitting 1974-1975, 13188 nrs 1-4*.
 Anoniem, (1975-1976) *Nota Tweede Kamer, zitting 1975-1976, 13188 nrs 6-7*.
 Boer jr. P., (1968) „Over de „Nederlandse Goudplevieren.” *Vogeljaar 16 (1)* p 474-479.
 Eenhuistra O., (1973) *goudplevieren en wilstervangst*. (Uitgave Fryske Akademy, Leeuwarden).
 Glotzbach M., (1977) „Wilsterflappen een „mooi oud volksgebruik.” *Haagse Courant d.d. 2 maart 1977*.
 Kwak R. G. M., A. H. F. Stortelder (1981) *Vooronderzoek naar landschapsecologische relaties internationale vogeltrek*. Rijksinstituut

- voor onderzoek in de bos- en landschapsbouw *De Dorschkamp; rapport 247: Wageningen 1981*.
 Natuurbeschermingsraad, (1982) *Concept-advies inzake memorie van toelichting op de ontwerp-Vogelwet*.
 Peterson R., G. Mountfort, P. A. D. Hollom (1972) *Petersons Vogelgids*.
 Ploeg van der D. T. E., et al (1976) *Vogels in Friesland Deel I De Tille-Leeuwarden*.
 Schut R., (1979) *Goudplevieren pleisteren aan het Zwarte Meer*. *Meppeler Courant, oktober 1979*.
 Teixeira R. M., (1979) *Atlas van de Europese Broedvogels. Natuurmonumenten 's Graveland*.
 Voous K. H., (1960) *Atlas van Europese vogels*. Elsevier Amsterdam.

Beste donateur,

Ook in 1983 moet de SKF groeien. Want meer groei, betekent meer financiën voor actie. Uw hulp is daarbij onmisbaar. Werf een nieuwe donateur en steun onze zaak.

Helpt u mee?

WERF EEN DONATEUR

De SKF kan u niet missen

Predatoren, pseudopredatoren en fantasie

W. L. Jansen

Predatoren zijn, evenals parasieten, levende wezens die de natuur helpen om populaties van dieren binnen de perken te houden. Deze perken worden bepaald door de gezamenlijke factoren van het ecosysteem waarvan een diersoort deel uitmaakt. Pseudopredatoren zijn levende wezens, die vinden dat zij nodig als predatoren moeten optreden. Hetzij omdat zij bepaalde predatoren hebben uitgeroeid, hetzij omdat zij menen beter te kunnen prederen dan nog bestaande predatoren. Zij prederen daarom deze predatoren. Gelukkig zijn er maar weinig predatoren, die al zijn uitgeroeid door de pseudopredatoren. In ons land alleen de wolf en de beer. De pseudopredatoren rekenen ook graag de lynx daarbij, maar het enige spoor, dat in Nederland ooit is gevonden van lynxen, is een schedel in de Romeinse legerplaats bij Valkenburg (Z.H.) en dat zal een uit het buitenland ingevoerd menageriedier zijn geweest. In ieder geval voelen de pseudopredatoren zich geroepen om alle predatoren te vervangen en te verbeteren.

Twee soorten pseudopredatoren

Pseudopredatoren behoren net als de wolf en de beer tot de zoogdieren. De meesten zijn van het mannelijk geslacht, brengen dus geen levende jongen ter wereld en zijn niet in staat tot zogen. Er zijn twee soorten. De ene is van buiten meestal groen. Hij kan lopen en opereert vooral op het land, hoewel hij ook wel eens wordt aangetroffen in een bootje temidden van pseudowatervogels. De andere soort staat aan de waterkant. Of wat nog vaker voorkomt, zit daar op een klapstoel en opereert in het water. Zijn uiterlijk is zeer variabel van kleur en kenmerkt zich door plastic. Beide soorten hebben gemeen, dat zij ontkennen het (pseudo) prederen als hun hoofddoel te zien. Zij zeggen vooral te (pseudo)prederen omdat zij de zonsopgang en zonsondergang zo mooi vinden, zo houden van stilte en rust, de levenswijze van hun slachtoffers zo interessant vinden en alleen door (pseudo)predatie kunnen genieten van frisse lucht en de natuur, die zij zo

liefhebben. Beide soorten hebben ook gemeen, dat zij zich zelf veel betere predatoren vinden dan degene, die Onze-Lieve-Heer als zodanig heeft aangesteld. Daarom doden pseudopredatoren echte predatoren zoals vroeger wolf en beer en tegenwoordig vos, havik, wezel, snoek, vlaamse gaai en snoekbaars. Zij constateren vervolgens een te weinig aan predatoren om een bepaalde dierpopulatie binnen de perken te houden en dat ze nodig orde op zaken moeten stellen. Pseudopredatoren gaan dan over tot het doden van bijvoorbeeld konijnen, witvis of houtduiven, maar geen muizen, bruine ratten of zo, want dat is geen wild. Die zijn niet interessant.

Surrogaat is niet beter

De predatoren wolf en beer zijn al lang geleden door de pseudopredatoren uitgeroeid. Er is misschien best

*De ree, een fijne pseudofantasiopredatorprooi.
(Foto Leo Heemskerk)*

aanleiding om de populaties reeën, edelherten of wilde zwijnen plaatselijk wat in de gaten te houden, maar de echte pseudopredator voert deze dieren eerst wat bij om ze beter te kunnen prederen. Sommige vogels zet hij uit om daarna predatie en aantalsregulatie beter te kunnen regelen. De mensen moeten vooral niet denken, dat echte koffie beter smaakt dan surrogaat. Of dat pseudopredatoren minder goed werken dan vossen, snoeken of vlaamse gaaien.

Fantasiopredatoren en pseudofantasiopredatoren

Natuurlijk is dit een wonderlijk gedoe. De laatste tijd blijkt een heel nieuwe groep zijn intrede te doen. Het zijn de pseudofantasiopredatoren, die de fantasiopredatoren moeten vervangen om ergerlijke misstanden in de natuur te rektificeren. Fantasiopredatoren zijn meestal grotere roofdieren in de geest van wolf en beer, die voorkwamen in laagveenmoerassen. Zij moeten behoren tot de families der waterwolven en petgatberen. Veel meer is over hen niet bekend. De wetenschappelijke literatuur heeft nooit van deze predatoren gehoord. Zelfs Den Hollander en Bottema hebben hun goede reputatie nooit gewaagd aan een beschrijving van deze dieren, wier bestaan beperkt blijft tot de niet door hun verzorgde bladzijden van ons aller vakblad de Nederlandse Jager. Het is echter duidelijk, dat in de Nederlandse Jager met fantasiepredatoren bedoeld wordt op de weer(ribben)wolf (*Lupus theoveennii*) en de prinsenhofbeer (*Ursus friscogeacus*). Beide soorten leefden kennelijk in en aan het water van laagveenmoerassen. Weerribbenwolf en prinsenhofbeer zorgden dat daar tot een halve eeuw geleden de reeënpopulaties binnen de perken bleven. Door onbekende oorzaak is sedertdien hun predatie uitgevallen en komen steeds meer reeën om het leven door verdrinking, longwormen, ondervoeding en door het ijs zakken. Volgens de pseudofantasiopredatoren wordt het hoog tijd, dat zij de fantasiopredatoren mogen gaan vervangen door de reeën dood te schieten. Aldus de voorman der pseudofantasiopredatoren drs. S. Siebinga in het Jagertje van 1 december 1982 en tal van andere deskundigen voor hem. Surrogaten voor imaginaire producten, die nooit hebben bestaan! En nu maar wachten op de ontdekking van een lisdoddenlynx (*Lynx typha Sieb.*). Dat wordt nog eens een beest om te mogen vangen. *Zou het toch waar zijn dat plezierjacht meer iets is voor de psychiater dan voor de bioloog?*

WERF EEN DONATEUR

Sportjacht, overblijfsel uit vroeger tijd

Horst Hagen

In het beschaafde en sterk geïndustrialiseerde Europa dient de jacht nauwelijks meer om de mens van vlees of andere dierlijke producten te voorzien. Daarmee is motivatie van de jacht op biologische gronden (jacht als noodzaak voor ons overleven), niet langer geldig. In de loop van de geschiedenis is de jacht echter een vast bestanddeel van onze cultuur geworden. De vroegere noodzaak om te jagen heeft door selectie en mutatie tot een drift geleid, die nog steeds latent in de huidige mens aanwezig is. Die drift wordt door veel jagers, om niet voor primitief door te hoeven gaan, een oerdrift genoemd. Deze jachtdrift is echter door veel mensen op verschillende andere wijzen gekanaliseerd en aan de heersende cultuur aangepast.

Eufemismen voor primitief gedrag

Wie tegenwoordig nog jaagt, motiveert dit niet door te zeggen dat er eten op tafel moet komen, maar geeft andere redenen aan. Hij geniet bijvoorbeeld graag van de natuur. Jagers denken zich slechts met het geweer in de hand één te kunnen voelen met de natuur, en deze echt te kunnen beleven. Verder is er de zucht naar trofeeën, waarmee tegelijkertijd de verzamelwoede bevredigd wordt. Ook verzamelen is gedrag, dat in de loop van de menselijke ontwikkeling belangrijk werd voor het overleven. Dan wordt nog de kameraadschap van gelijkgezinden, die er met het wapen in de hand op uit trekken, als motivatie voor de jacht gegeven. Groepsvorming van mannen heeft om verschillende redenen in de loop van de geschiedenis steeds plaatsgevonden. Onder de jagers zijn er velen die van hun motivatie en de gevolgen van hun daden geen enkele rekenschap afleggen. Zulke jagers beleven zonder nadenken plezier aan de jacht en het bemachtigen van de buit. Een andere groep noemt zich sportjager, en vat jagen op als een sport.

Plezier tot welke prijs?

Omdat bij iedere succesvolle jachtpartij minstens één dier sterven of lijden moet, vraagt onze huidige verlichte en gecultiveerde maatschappij naar de prijs van zulk gedrag. Het bang maken, kwellen en doden van dieren is een hoge prijs voor de lol van een kleine minderheid aan jagende mensen. Daarbij maakt het niets uit of dat plezier afgemeten wordt aan de machtswellust die het beslissen over leven en dood schenkt, of aan het sportieve succes, zichtbaar gemaakt door een lange rij uitgestalde dierenlijken en bemachtigde trofeeën.

Hoe van jagen een „sport” gemaakt wordt

Wat zich tijdens de jacht afspeelt, gebeurt grotendeels in het verborgene. Alleen insiders weten hoe het bij de jacht toegaat. Angstvallig houden jagers

de bijzonderheden van hun doen en laten uit de openbaarheid. In plaats daarvan leggen ze de nadruk op hun verdiensten. Ze zeggen zich om de dieren te bekommeren en daar veel geld en tijd aan te spenderen. Dat leidt tot uitspraken als: „zonder jagers geen wild”, of zelfs: „jacht is toegepaste natuurbescherming”. Zulke onzin moet het werkelijke wezen en doel van de jacht verbergen. Het doden van gewervelde dieren, het beleven van plezier daaraan en het op peil houden van de sportieve behendigheid. Ook als de geschoten dieren voor menselijke consumptie dienen, dan blijft voor de jagers de zin van de jacht: het met succes gejaagd hebben.

Dit succes wordt afgemeten aan de allure van de trofeeën, de zeldzaamheid van een soort, de moeilijkheidsgraad en aan het aantal dieren dat een enkeling kon doden. Volgens schriftelijk vastgelegde regels worden de trofeeën gemeten. Hoe hoger het puntentotaal, hoe groter het sportieve succes. Van alle bejaagbare diersoorten die meetbare trofeeën opleveren, wordt een wereldranglijst bijgehouden. Zijn naam in dit boek vereeuwigd te zien is voor elke jager het hoogste doel en het grootste geluk. De moeilijkheidsgraad van het opsporen en bejagen, en vaak ook van het opsporen van aangeschoten maar ontsnapte dieren, is een andere

maatstaf voor de sportieve behendigheid van de jager. Volgens vastgestelde regels wordt het afschieten kunstmatig bemoeilijkt, de zogenaamde weidelijkheid. Gevogelte mag bijvoorbeeld alleen in de vlucht geschoten worden. Niet op de grond of zwemmend op het water. Wild dat bijgevoerd wordt, mag niet op de voederplaats geschoten worden. Een sportjager die het niet alleen tegen de scherpe zintuigen en de sluwheid van de schuwe dieren die hij vervolgt op moet nemen, maar ook tegen de nukken van het weer, verwerft nog meer sportief prestige. Regels zijn niet opgesteld om dieren zo snel en pijnloos als mogelijk is te doden. Ze zijn er voor het genoegen van de jagers. Al deze in de verte aan sportiviteit herinnerende regels, die het dier een ontsnappingskans moeten geven, rechtvaardigen de kwalificatie „sport” geenszins. Het is verbazingwekkend dat echte sportlieden er zich niet tegen verzetten dat jacht „sport” genoemd wordt. Eigenlijk is dat taalvervuiling.

Levende schietschijven

Met sport als zodanig heeft zelfs het meest weidelijke jagen en doden niets te maken. Om jacht als een sport te kunnen aksepteren, moet men inzien dat de jager in feite op levende schietschijven schiet. Zelfs als hebben grof besnaarde mensen misschien geen moeite dieren als levende schietschijven te beschouwen, toch kunnen we er vanuitgaan dat de moraal van de meesten van onze tijdgenoten zich ertegen verzet dieren voor de lol te doden en dat vervolgens gelijk te stellen aan sport. Er zou toch een belangrijker reden moeten zijn voordat de mens overgaat tot het vernietigen van levens. Voor dierenbeschermers, voor natuurliefhebbers, voor ieder beschaafd mens kan „sport” nooit een doorslaggevende reden zijn voor het kwellen en doden van levende dieren. Wie in het hanteren van vuurwapens een ideale sportsbeoefening ziet, moet andere doelen dan levende wezens kiezen.

Natuurbeschermers of natuurvernietigers?

Vaak beweren jagers zorg te dragen voor de handhaving van een soortenrijk natuurlijk milieu. Ze beschouwen het zelfs als een wettelijke plicht. In welke mate hen dat ook werkelijk lukt valt nauwelijks te bewijzen. Menigmaal beweren jagers van een bepaald afschot dat het om beheersmaatregelen gaat. Met een cynische verdediging van hun daden vragen jagers vervolgens, waarom zo'n door de wetgever geëiste beheersmaatregel niet met plezier uitgevoerd mag worden. Waarom alleen met een zuur gezicht jagen? Ze zien niet in, dat bij werkelijk noodzakelijk afschot vreugde noch verdriet past, maar dat zo'n maatregel eenvoudigweg uitgevoerd

moet worden.

Natuurlijk kan een jager, die aan zijn lijst van geschoten dieren een luipaard toevoegt, niet schermen met natuurbescherming of het handhaven van een soortenrijk milieu. Luipaarden worden namelijk met uitroeiing bedreigd. Ook een in Nedersaksen geschoten grote trap, die voor een vleugellamme gans werd aangezien, getuigt niet van goede bedoelingen. Een jager die, in Oostenrijk vlak onder de Duitse grens, een auerhoen schiet, wat in de Bondsrepubliek verboden is, geeft blijk van een andere motivatie voor het doden dan de bescherming van de natuur. Er zijn talrijke röntgenfoto's van dode vogels met hagel in het lichaam. Het schieten van ijsvogels en spechten kan slecht verdedigd worden als natuurbeschermingsmaatregel. Bezwingen van jagers uit de omgeving van de vindplaatsen van dergelijke dode vogels, dat een weidelijk jager zoiets niet doet, zijn flauwe uitvluchten. We kunnen aannemen, dat veel jagers in feite voor hun plezier jagen en daarbij doorzichtige theorieën hanteren over beschermen om hun werkelijke motieven te versluieren.

Lyriek, romantiek en drank

Je hoeft maar een paar jaargangen van jagerstijdschriften door te bladeren om aan de weet te komen in welke mate pure sportjacht in feite bedreven wordt. Het lukt de lyrische en romantische beschrijvingen niet de aandacht van de talloze advertenties voor pure sportjacht af te leiden. Het draait om een goede jachtbuit. Je hoeft slechts de beschrijvingen in zulke tijdschriften, of het taalgebruik tijdens bijeenkomsten van jagers nauwkeurig te bestuderen. De wijze waarop de jager, die bij een jachtpartij de meeste dieren geschoten heeft, gefeliciteerd wordt, onderscheidt zich noch qua stijl, noch qua enthousiasme van wat een topscorer in het voetbalstadion ten deel valt. De grote hoeveelheden alcohol die na de jacht gedronken worden, kunnen moeilijk anders uitgelegd worden dan als een uiting van vreugde over de sportieve suksessen. Atleten hanteren daarbij meestal wel de sportieve code, die zegt dat matiging van drankgebruik noodzakelijk is voor een goede prestatie. In jagerskringen wordt aan geestrijk vocht echter allerminst een prestatie verminderende werking toegeschreven.

Liefde

Voor verlagen van dierlijke schepselen tot sportartikelen die je mag doodschieten, is een speciale instelling tegenover dieren vereist. Bij nauwkeurige bestudering van de jachtliteratuur van de laatste jaren, vind je de meest tegenstrijdige uitspraken over de houding van jagers tegenover dieren. Er wordt veel over liefde

gesproken: liefde voor de natuur, liefde voor de dieren, liefde voor bepaalde (liefst bejaagbare) diersoorten. Deze liefde zou voortkomen uit een intieme kennis van natuur in het jachtgebied, van het gedrag van een soort, of zelfs van een enkel dier. Dat klinkt prachtig. Er zijn ook een heleboel welsprekende schrijvers over de jacht, meestal uit de lyrisch-romantische school. Zij schrijven vaak meeslepend over de ontroerende liefde, die tot het dodelijk schot leidt. In de praktijk is dat schot vaak niet dodelijk. De liefhebbende jager vindt bloed in het gras op de plek waar hij zijn geliefde dier trof. Helaas lees je nooit hoe het de jager zijn liefde vergaat als hij aan de bloedsporen ziet, dat longen of lever doorschoten zijn. Het vinden van brokken aan flarden geschoten dier geeft die liefde nog eenmaal vleugels. Het spoort de jager aan het bemachtigen van de buit nog dezelfde dag voort te zetten, tenminste als licht en weer zulks toelaten. Zo niet dan spoort zijn dierenliefde hem aan de volgende dag of enige dagen later, barmhartigheid te tonen. De onbevooroordeelde toeschouwer gelooft allang niet meer in deze liefde, al is de schildering nog zo beeldend.

Wat voor soort liefde mag dat zijn? Wat je liefhebt probeer je toch tegen leed en dood te beschermen? Die liefde heeft de jager wel voor zijn hond, althans zolang deze gehoorzaam en bruikbaar is. Zo ook houdt de jager van zijn jachtvrienden en van zijn familie. Hij kent kennelijk twee soorten liefde. Erich Fromm onderscheidt twee vormen van liefde: liefde om wat is en liefde om te hebben. Mogelijk bemint de jager alleen om te hebben. Misschien is daarom het misverstand tussen jagers en niet dodende natuurvrienden onoverbrugbaar.

Slechts terwille van de jachtlust worden watersnippen bejaagd. (Foto Paul Lodewijks)

Verwarring en emoties

Ik heb veel met jagers over de jacht gediskussieerd. In mijn boek „Die Sache mit dem Waidwerk” heb ik vele uitspraken, vaak over jagers en meestal van jagers zelf, bijeengebracht. Ik kreeg daarop een hele bonte verzameling van reacties van jagers, reacties van instemming tot volstreekte afwijzing. De taal van die kritieken omvat een breed scala van platvloersheden en smadelijke scheldpartijen tot ironische beledigingen. Logika maakte plaats voor drogredenen, ecologische kennis voor afgesleten frasen, en zakelijkheid voor ongeremde emotionaliteit.

Als uw slager dat deed...

Eén thema heeft noch de best bespraakte, noch de meest verontwaardigde jager aangeroerd: de morele verdedigbaarheid van de jacht. Eigenlijk is dat niet verwonderlijk. Het toont aan dat de strijd voor het recht van dieren op leven en bescherming tegen onnodig leed, gestreden moet worden tegen keiharde tegenstanders. Jagers beslissen zelf wat moraal en ethiek bij de jacht inhoudt. Voor de weidelijkheid gelden eigen normen. De regels van de jacht gelden immers slechts voor een beperkt aantal dieren en mensen. Jagers genieten dankzij deze ethiek voorrechten in dezelfde mate als bejaagbare dieren benadeeld zijn ten opzichte van beschermde dieren. De meerderheid van onze bevolking is uit overtuiging geen jager. Voor deze meerderheid is het onverteerbaar, dat willekeurig als jachtwild aangemerkte dieren anders behandeld moeten worden dan alle andere. Als een slager een koe bij het slachten niet onmiddellijk zou doden en het gewonde dier zelfs zou laten ontsnappen om het pas de volgende dag na het volgen van het bloedspoor te vinden en te doden, zal dat een storm van protest ontketenen. Het zal wreed en onmenselijk genoemd worden en de media zullen zich erop storten. Die slager kan zijn beroep niet langer uitoefenen. Een jager echter, die een hert vermindt en pas na enkele dagen terugvindt (of niet), hoeft niets anders te vrezen dan kritiek op zijn schietprestatie. Zijn pech zal geen koppen in de krant halen. De maatschappij, zowel als de rechtspraak, meet met twee maten. Daar zouden we eens over na moeten denken.

Dr. Horst Hagen is arts en al dertig jaar actief in de natuurstudie en natuurbescherming in Duitsland en Afrika. Hij heeft verschillende publikaties op zijn naam staan over deze onderwerpen.

WERF EEN DONATEUR

De snoek

M. P. Grimm

De achteruitgang van de Nederlandse snoekpopulatie is sedert de jaren vijftig steeds duidelijker geworden. Het verspreidingsgebied van de soort werd kleiner. Zo gingen de Friese meren, eens goede snoekwateren, als zodanig verloren. Daarnaast bleek ook dat de aantallen, in wateren waar de soort zich handhaafde, verminderden. Deze situatie was en is in verschillende opzichten ongewenst. Zo is het te betreuren dat de, na de meerval, grootste inheemse predatorvis in zijn bestaan wordt bedreigd. Ook moet het onwenselijk worden geacht, dat hierdoor de predatiedruk op veelal te omvangrijke witvispopulatie, met name brasem, minder wordt.

Achteruitgang paaigebieden

De achteruitgang van de snoekpopulaties leidde in sommige wateren, waar de natuurbeschermingsbelangen prevaleerden, tot een verbod van de visserij op snoek. Ook de houding van de sportvissers, in de jaren zestig waren de meeste visrechten op schubvis van de beroepsvisserij door de sportvisserij overgenomen, veranderde. De roep om gevangen snoek terug te zetten in plaats van deze voor de consumptie te bestemmen, werd steeds sterker. Het verminderd voorkomen van snoek viel samen met het wegvallen van de door snoeken veel bezochte paaigronden, namelijk: ondergelopen graslanden. Het door een betere waterbeheersing nauwelijks meer voor handen zijn van ondergelopen graslanden werd als oorzaak gezien van een (te) laag broedsukses. Teneinde dit tegen te gaan, werd snoekbroed gekweekt. Dit gebeurde vanaf de jaren vijftig in hoofdzaak door de Organisatie ter Verbetering van de Binnenvisserij (OVV), welke zich toelegde op het kweken van snoekjes van ± 4 cm grootte, de afmeting waarbij in de natuur doorgaan de paaigronden worden verlaten.

Naast het verloren gaan van de traditionele paaigebieden wordt de sterke troebeling van het Nederlandse oppervlaktewater, veroorzaakt door een hoge vervuilinggraad, als oorzaak van de achteruitgang genoemd. Snoek, die wordt beschouwd als een „jager op gezicht”, zou in troebel water zijn prooi niet meer succesvol kunnen bejagen. In 1974 startte de OVV een onderzoek naar het effect van de door haar gekweekte snoekjes op de natuurlijke snoekpopulatie.

De gegevens die in het raam van dit onderzoek zijn verzameld, vormen, aangevuld met literatuurgegevens, de basis waarop het onderstaande verhaal is gebaseerd.

Voortplanting

Vanaf begin maart tot eind april concentreren paairijpe snoeken zich op ondiepe (tot 60 cm) plaatsen, waar

vegetatie of resten daarvan aanwezig zijn. De toenemende daglengte en de stijgende watertemperaturen starten dit gedrag, dat uiteindelijk leidt tot voortplanting van de soort.

Meestal zijn de paairijpe individuen tenminste twee jaar oud of ± 43 cm lang (Toner & Lawler, 1969). Echter, indien meerjarige paairijpe exemplaren niet of nauwelijks aanwezig zijn, blijken ook éénjarige exemplaren, van 30-35 cm lengte, geslachtsproducten te vormen (Grimm, in voorbereiding). Niet alle exemplaren zijn na aankomst op de paaigronden paaibereid, soms moeten de geslachtsproducten nog „afrijpen”. Paaibereide mannetjes zwemmen door het gebied op zoek naar geslachtsrijpe vrouwtjes. Zij zetten de paai in gang door de bek licht te openen, de kieuwdeksels en mondbodem uit te zetten en een langzaam wegzwemmende beweging te maken die door het zijdeling wegdraaien van de kop wordt ingezet (Fabricius & Gustafson, 1958, geven een boeiende en gedetailleerde beschrijving). In paren zwemmend worden de eieren over tientallen meters in porties afgezet. De vrouwelijke snoeken produceren hierbij 15.000 tot 30.000 eieren per kg lichaamsgewicht (een snoek van 53 cm,

Drs. M. P. Grimm is hoofd van de afdeling onderzoek van de Organisatie ter Verbetering van de Binnenvisserij (OVV) te Nieuwegein.

64 cm en 75 cm weegt achtereenvolgens ± 1 , ± 2 en $\pm 3,5$ kg). Nadat de geslachtsproducten zijn afgezet, lossen de paaikonzentraties zich op.

De snoeken van zo'n 60 cm en kleiner trekken weer naar de plaats van herkomst die doorgaans in met waterplanten begroeide delen van het areaal gelegen is.

Deze snoeken blijken een grote plaatstrouw te hebben (Vostradovsky, 1982; Grimm, in voorbereiding). De grotere individuen zullen vooral naar het onbegroeide, ruimere water terugkeren. Een groot aantal zal ook daar voorkeursplaatsen hebben, hoewel dit voor de grootste exemplaren in mindere mate geldt.

Ontwikkeling van ei tot migrerend snoekbroed

Cirka 14 dagen na de ei-afzetting komen de eieren uit. De larven hechten zich met behulp van een kleverige zone op de kop, aan plantendelen vast. Dit noemt men het hangende broed.

In dit levensstadium wordt de dooierzak geabsorbeerd, terwijl de mond- en anale opening doorgroeien. Hierna, het snoekje is ± 12 mm, breekt het vrijzwemmende stadium aan. Eerst wordt klein dierlijk plankton (cyclops) gegeten. Het jachtgedrag waarmee deze prooi overmeesterd wordt, zal de rest van het leven niet wezenlijk meer veranderen. Wanneer het snoekje ± 3 cm is, worden watervlooien en insektenlarven de meest geliefde prooi. Vanaf 4 cm, een lengte die 5-6 weken na het uitkomen uit het ei wordt bereikt, komt voor het eerst vis in het voedselpakket voor. De juveniele dieren die tot nu in grote concentraties kunnen voorkomen, beginnen hier uit weg te

Hangend broed van de snoek. (Foto OVV)

trekken. Het broedsukses is de verhouding tussen het aantal wegtrekkende snoekjes en het aantal afgezette eieren. Dit getal wordt uitgedrukt in procenten en bedraagt afhankelijk van de omstandigheden 0,07 - 4% (Toner & Lawner, 1969). Is het voedselaanbod in de vorm van dierlijk plankton minder gunstig, dan trekken de snoekjes vanaf 2 cm weg (Forney, 1968). Wanneer de mogelijkheid tot wegtrekken niet aanwezig is, dan kan onderlinge predatie het broedsukses tot vrijwel nul reduceren.

Bij het wegtrekken zoeken de jonge snoekjes de begroeide zônes van een water op. Hier vinden ze beschutting tegen roofvijanden en dekking van waaruit de prooi bejaagd kan worden (Grimm, 1981; 1982).

Daar waar geen begroeiing in het water voorkomt of waar deze niet bereikbaar is doordat het waterpeil ten behoeve van de landbouw nog sterk verlaagd is (het z.g. winterpeil), is de overlevingskans van jonge snoek verwaarloosbaar klein. De relatie tussen het voorkomen van snoek en de vegetatie in een water wordt geïllustreerd in figuur 1.

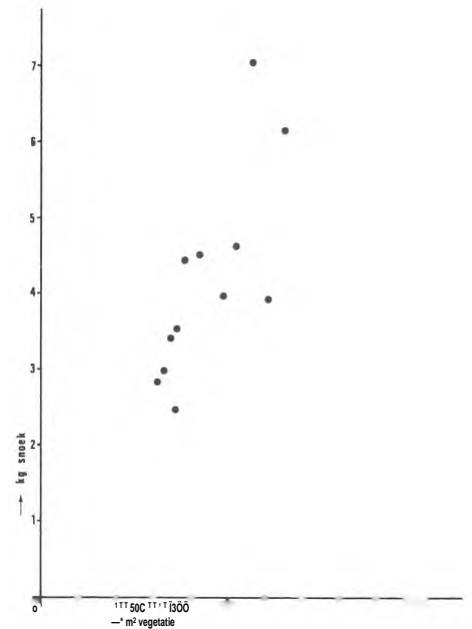
Het levend gewicht aan snoek per hectare begroeid watergebied blijkt een konstante grootte te zijn: 80 - 120 kg. Deze capaciteit werd in natuurlijke situaties en in proefvijvers bij maximale en minimale omvang van de vegetatie, in

zomer- en respectievelijk wintersituaties, gemeten (Grimm, in voorbereiding).

Onderlinge predatie eerstejaarsnoek

De eerste snoekjes, die de paaigebieden eind april - begin mei verlaten, treffen in de begroeide (oever)zônes een snoekbevolking aan die bestaat uit snoek van zo'n 16-60 cm. Omdat de ruimte voor de nieuwkomers in de nog nauwelijks tot ontwikkeling gekomen vegetatie gering is, zal de overleving van deze snoekjes vrijwel nihil zijn.

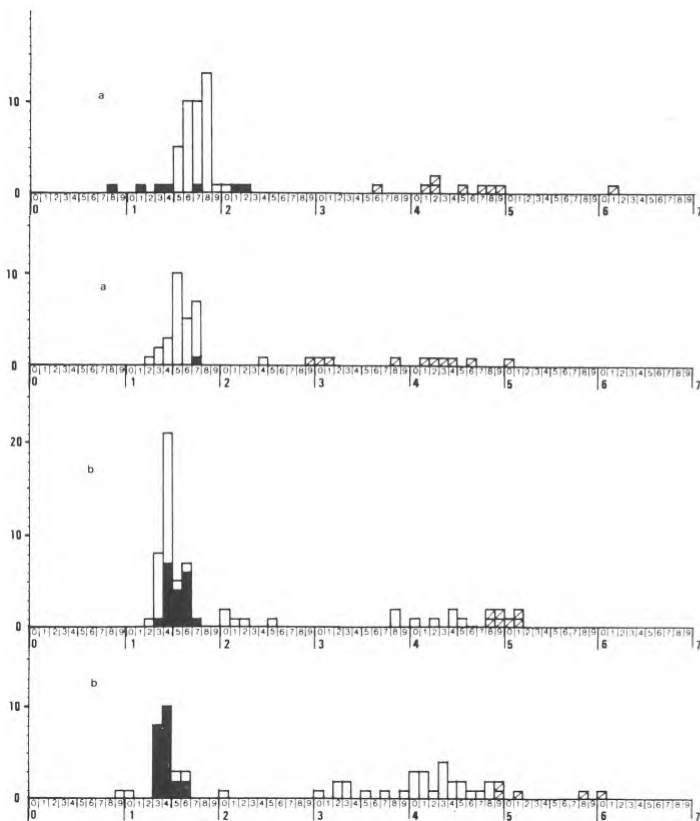
Voor de hoofdmoot van de eerstejaarsklasse die zo'n twee weken later komt, kan de situatie drastisch gewijzigd zijn. Daar, waar kalmoes, egelskop en gele lis groeien, is de uitbreiding aan begroeid waterareaal explosief, maar ook in riet- en lisdoddevelden is door de vorming van nieuwe spruiten meer beschutting aanwezig. Ook is onder invloed van de hogere watertemperatuur de activiteit van de witvis toegenomen, de kleinere exemplaren witvis (4-15 cm) hebben de winterconcentraties in het diepere water verlaten en fourageren in en bij de, warmere, begroeide arealen. Voor de meerjarige snoeken en de grootste eerstejaarsnoeken (van ± 6 cm) is deze vis een bron van voedsel. Vanaf dat moment bepalen de eerstejaarsnoeken hun aantallen overwegend door onderlinge predatie. De snoekjes die zich

Figuur 1. De relatie tussen biomassa aan snoek van 15-45 cm en de oppervlakte van de begroeide zônes in twaalf aflat bare proefvijvers.

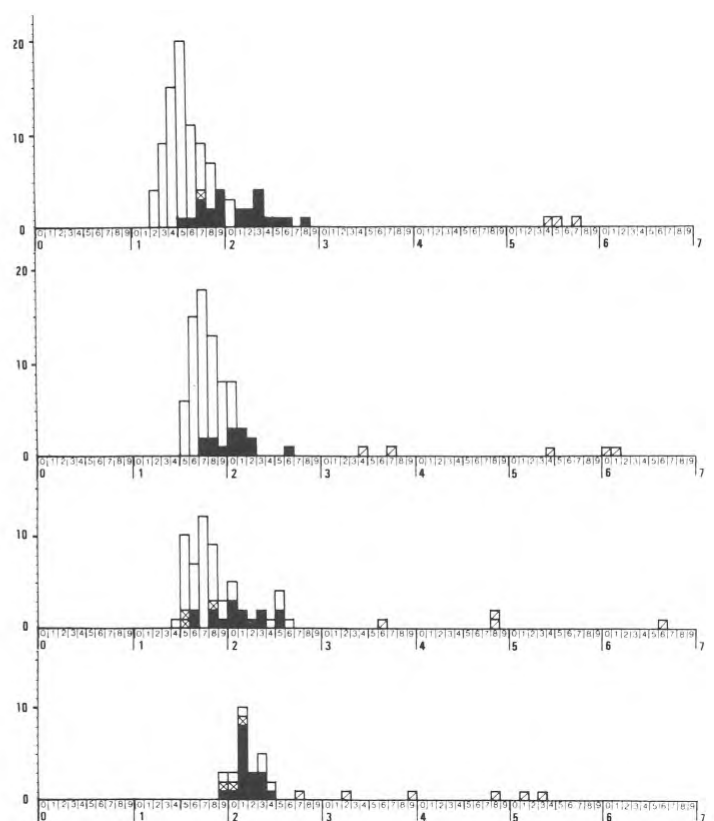
na half mei in de begroeiing proberen te vestigen, zullen dit vrijwel zeker niet overleven. Deze omstandigheden zijn in proefsituaties nagebootst.

In figuur 2 wordt het voorkomen van eerstejaarspootsnoek in de totale

Figuur 2. De samenstelling naar lengte van 4 snoekpopulaties in aflatbare proefvijvers. De mate waarin als pootsnoek (4-5 cm) uit gezette individuen in de eerstejaarspopulatie (alle snoek onder de 28 cm) voorkomen.

a) begin mei, „te vroeg”, b) medio mei, „op tijd” uit gezette exemplaren.

Figuur 3. De samenstelling naar lengte van 4 snoekpopulaties in aflatbare proefvijvers. De mate waarin als pootsnoek uitgezette individuen in de eerstejaarspopulatie (alle snoek onder de 27-28 cm) voorkomen.

■ medio mei, „op tijd”, ▨ eind mei, „te laat” uitgezette exemplaren.

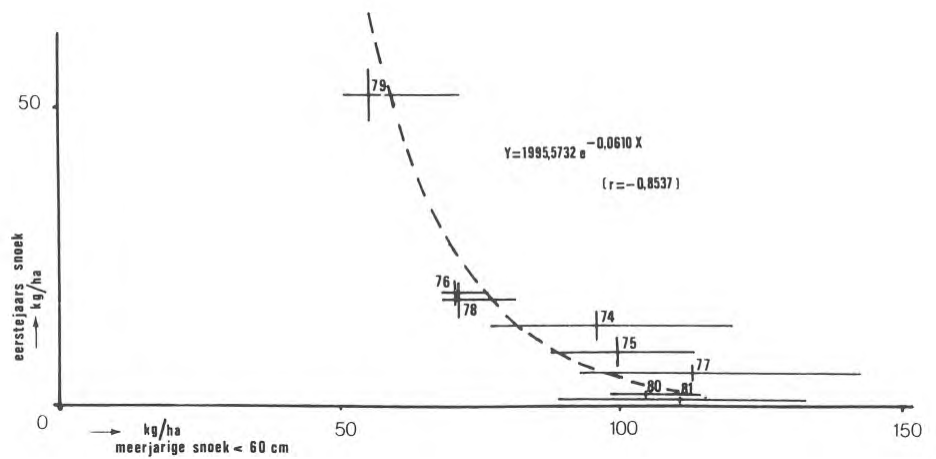
eerstejaarspopulatie na verloop van tijd gegeven als deze a) twee weken „te vroeg” en b) „op tijd” zijn uitgezet. In figuur 3 zijn de effecten van „op tijd” en „te laat” uitzetten weergegeven. Bij veldonderzoek kon door het variëren van de uitzettingsdatum van pootsnoekjes van 4 cm, een eerstejaars snoekpopulatie worden „gekonstrueerd” die voor 90% dan wel slechts voor 4% uit gezette snoekjes bestond (Grimm, 1982).

Populatie-dichtheid van eerstejaars snoek

Aan de situatie dat de aantallen eerstejaars snoek elkaar decimeren, komt begin juni een einde, wanneer het pas uitgekomen witvisbroed massaal de begroeide waterarealen bevolkt. In eerste instantie is dit blankvoorn en in de loop van juni komen daar brasem en eind juni ruisvoorn en zeelt bij. Deze situatie, een overmaat aan voedsel, blokkeert de onderlinge predatie (Grimm, 1983) en dit kan tot gevolg hebben dat er zich tijdelijk en/of plaatselijk hoge concentraties snoek ophouden. Echter aan deze voedselrijkdom komt, afhankelijk van watertemperatuur en voedselaanbod voor het witvisbroed, na één a twee maanden een einde.

Vooraf door het wegtrekken van jonge witvis naar onbegroeid watergebied, op zoek naar grof plankton en het fijnere bodemplankton (benthos), kan in de begroeide oeverarealen voor de snoekjes voedselschaarste ontstaan.

In het algemeen zijn de eerstejaars snoekjes rond deze tijd, eind juli, 8-20 cm. De kleinere exemplaren zullen hun voedselbehoefte kunnen dekken door het eten van grotere insectenlarven. Individuen van zo'n 15 cm en groter kunnen hun energetische behoefte slechts dekken door grotere prooien, in de vorm van vis, te consumeren. Zij zullen door plaatselijke voedselschaarste een verhoogde activiteit (voedselzoeken) ten toon spreiden en daardoor kwetsbaarder zijn ten opzichte van de grotere, oudere individuen. Het resultaat van deze verschijnselen laat zich aflezen uit de samenstelling van de snoekpopulaties in het najaar, zoals deze door middel van een grootschalig OVB-onderzoek zijn geanalyseerd. Ongeacht de samenstelling en populatieomvang van de witvissoorten en eventueel andere roofvissoorten (als baars, snoekbaars of aal) wordt in de begroeide arealen van het voedselrijke Nederlandse water 80-120 kg snoek per hectare aangetroffen. Naarmate meerjarige snoek een groter aandeel in deze massa heeft, neemt de biomassa aan eerstejaars snoek in toenemende mate af (figuur 4). De omvang van eerstejaars snoekpopulaties wordt dus bepaald door de hoeveelheid waterplanten en de daar aanwezige snoek. Deze twee factoren zijn zo

Figuur 4. De relatie tussen de relatieve biomassa (kg/ha begroeid water) aan eerstejaars snoek en de relatieve biomassa aan meerjarige snoek tot 60 cm. Periode van onderzoek: 1974 t/m 1981.

bepalend, dat de effecten van koude- en warme zomers, helderheid van het water, de beschikbaarheid van wel of geen geprefereerd paaisubstraat niet tot uiting komen.

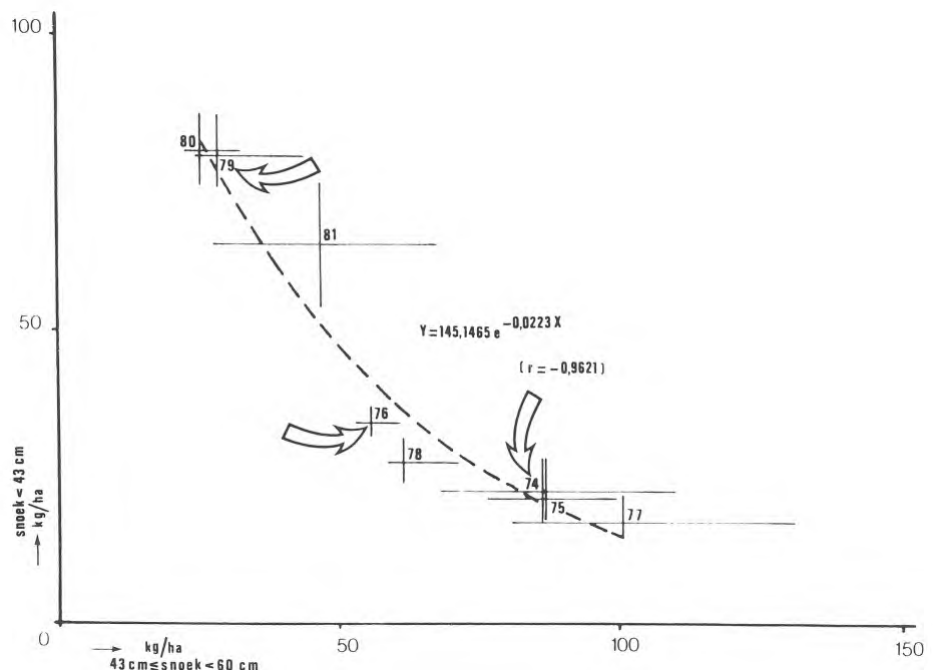
Het uitzetten van pootsnoekjes (ter compensatie van verloren gegaan paaibiotop) heeft dan ook geen effect op de uiteindelijke omvang van de populatie van snoek (figuur 5). Ook kan worden gekonkludeerd, dat de grote troebeling van het water, niet zo zeer het jachtsukses vermindert als wel het leefmilieu van jonge snoek. Het troebeler voedselrijke water verstoort de ontwikkeling van vegetatie (Barthelmes & Waldow, 1978).

Voorkeur woonomgeving eerstejaars snoek

De grootte van de snoeken die de begroeide arealen bewonen, verschilt per water en per situatie. Doorgaans is alle snoek tot 40 à 45 cm in begroeiing te

vinden. Deze voorkeur voor de woonomgeving is af te lezen aan de groene kleurschakeringen en het gestreepte pigmentatiepatroon van het schubbenkleed (patroon van licht en schaduwwerking in oeverplantgordels). Grotere snoeken komen zowel in begroeide als onbegroeide waterarealen voor, een verspreiding die eveneens wordt weerspiegeld in het schubbenkleed. Naast individuen met een vergelijkbaar uiterlijk als hierboven omschreven, komen exemplaren voor waarbij bruintinten en een gevlekt pigmentatiepatroon (dit patroon lijkt sterk op door golven „gebroken” zonlicht in onbegroeid water) in het schubbenkleed overheersen. Boven de lengte van 60 cm betreft dit het merendeel van de exemplaren. In doorsneesituaties wordt 10-30% van het levend gewicht (biomassa) aan snoek in de begroeide arealen door

Figuur 5. De relatie tussen de relatieve biomassa aan snoek onder de 43 cm en groter dan 60 cm. Periode van veldonderzoek 1974 t/m 1981. Pootsnoek werd uitgezet in 1974, 1976 en 1979.

eerstejaarsnoek vertegenwoordigd. Herbergt het waterareaal zowel begroeide- als onbegroeide zónes, dan bereikt de eerstejaarsnoek doorgaans een lengte van 15-35 cm (een enkeling kan echter wel 50 a 60 cm lang worden). In de winterperiode staat de groei vrijwel stil. Onder invloed van lagere watertemperaturen daalt de stofwisselingssnelheid. Ook het voedselaanbod vermindert drastisch. Vanaf ongeveer half november trekt de witvis van de begroeide ondiepere zónes naar de diepste plaatsen in onbegroeid water. Hier overwinteren zij in zogenaamde winterconcentraties. De vegetatiebewonende snoek trekt hier niet achteraan. Verondersteld moet worden, dat de aanwezigheid van grotere snoek buiten de begroeide oeverzónes dit verhindert.

De predatiegevoeligheid van de vegetatiebewonende snoeken ten opzichte van deze grotere snoek is hiervan waarschijnlijk de oorzaak. In de begroeide arealen, die in de winter zijn gereduceerd tot de boven het water uitstekende oeverplanten, breekt voor snoek een vastenperiode van drie à vier maanden aan. De overleving van vooral de eerstejaarsnoek wordt in de winter voornamelijk beïnvloed door de afname van de vegetatie, welke in de winterperiode meer of minder geleidelijk optreedt.

Groeibeperkende factoren

In wateren die zo ondiep zijn dat over het gehele areaal vegetatie voorkomt, is het hierboven geschetste beeld enigszins anders, vooral daar, waar ondergedoken waterplanten overheersen. In sloten die van jaar tot jaar mechanisch worden geschoond, verdwijnt de eerstejaarsklasse van snoek vrijwel volledig. Dit resulteert weer in een geringe aanwas van het aantal grotere individuen. In dergelijke wateren ontwikkelt zich in het voorjaar een omvangrijke ondergedoken waterplantenvegetatie, waar veel

De voorkeur voor de woonomgeving wordt weerspiegeld in het schubbenkleed. In vegetatie domineert het streep patroon. (Foto OVB)

eerstejaarsnoeken ongehinderd door de aanwezigheid van grotere, oudere, exemplaren beschutting vinden. De groei van deze eerstejaarsnoeken, waarvan de aantallen nauwelijks gereguleerd worden door predatie van oudere snoek, is door een verhoogde competitie veel minder sterk dan in de hierboven omschreven situatie. In het algemeen zijn de afmetingen 10-18 cm.

In situaties waar intrek van witvis van buitenaf (immigratie) onmogelijk is, leidt dit ieder jaar weer tot omvangrijke eerstejaarsnoekklassen en een vrijwel gehele wegvraat van het witvisbroed. De witvispopulatie is dan samengesteld uit relatief weinig, zeer snel groeiende exemplaren die in goede konditie zijn. Een gering voorkomen van grotere, oudere snoek, kan dus leiden tot zulke omvangrijke populaties van eerstejaarsnoek, dat sprake is van groeivertraging.

Ook in wateren waar relatief veel oeverplanten aanwezig zijn (emerse vegetatie) en waar begroeide en onbegroeide zónes tegelijkertijd

In onbegroeid water domineert een gevlekt schubbenpatroon. (Foto OVB)

voorkomen, leidt een sterke reductie van de stand aan grotere snoek tot massale eerstejaarspopulaties, waarvan de individuen een geringere groei dan in andere jaren realiseren (Grimm, 1982).

Een „predatievrije” afmeting

De groei in de tweede zomer van het snoekenleven zal in doorsneesituaties tot een lengte van 30 à 45 cm voeren. De overleving in deze periode wordt mede bepaald door de samenstelling van de snoekpopulatie in de begroeide arealen. Waar deze bestaat uit individuen tot zo'n 60 cm, blijkt de biomassa van alle snoeken van 15 cm tot 40 a 45 cm bepaald door de biomassa van snoeken boven die maat (figuur 5).

De groei in het derde en volgende jaar lijkt vooral bepaald door de mogelijkheid om ook de onbegroeide waterarealen, waar zich doorgaans grotere prooivissen bevinden, te kunnen bevolken.

Is deze mogelijkheid aanwezig dan zullen de meeste snoeken in dat jaar een afmeting van meer dan 50 a 60 cm bereiken en zo goed als gevrijwaard zijn voor predatie binnen de soort.

Het voorkomen van snoek in de onbegroeide waterarealen wordt allereerst beïnvloed door de omvang van de populaties van prooivis van slikbare afmetingen. Zo bleek dat in een gebied waar in ruim water voornamelijk de hoogruggige brasem boven de 18 cm voorkwam, alle snoek tot zo'n 80 cm in de begroeide waterarealen aanwezig, waar kleine brasem en kolblei zich ophield (Grimm, 1982). Naast de populatiedichtheid van prooivis speelt ook de trefkans van snoek met prooivis een rol. Ogenscheinlijk zijn dit twee begrippen voor hetzelfde feit. Echter de dichtheid van een scholenvormende vis leidt in de praktijk tot een andere beschikbaarheid dan die van een niet scholenvormende soort. In samenhang

hiermee is het van belang dat er obstakels, richels en stobben zijn. Kortom plaatsen waar witvis zich vaak ophoudt en van waaruit snoek zijn prooi kan besluipen, maar ook beschutting vindt.

Dit alles doet veronderstellen dat de ruimwaterpopulaties aan snoek, die exemplaren van 45-130 cm en meer herbergen, doorgaans aan een maximum bezetting gebonden zijn (Grimm 1981). Naarmate meer grotere exemplaren aanwezig zijn, worden meer snoeken van 45-60 cm naar de begroeide arealen teruggedrongen.

Door bepaalde maatregelen kan de populatiedichtheid in de onbegroeide gedeelten van een water worden verhoogd. Door een inkrimping van het lengtetragekt naar bijvoorbeeld 45-75 cm en een groot prooivisaanbod kunnen zeer hoge dichtheden (100 kg/ha in onbegroeid waterareaal) zich handhaven zonder dat de populatie in de begroeide arealen beïnvloed wordt. Zo bleek een massale wintersterfte - veroorzaakt door ingestroomd gier - die vrijwel een gehele ruimwaterpopulatie van snoek trof, tot gevolg te hebben, dat grote aantallen vanuit de begroeide waterarealen naar het ruime water trokken.

Vooral de maximale jaarklasse, die na de wintersterfte (dus in afwezigheid van grotere snoek) werd geproduceerd, droeg drie zomers later bij aan een ruimwaterpopulatie die qua biomassa en aantallen hoger was dan ooit (zie tabel 1).

Jaar	Aantallen	Biomassa
1975	203	289
1976	193	252
1977	179	212
1978	—	—
1979	50	82
1981	268	396

Tabel 1. De aantallen en biomassa's van een snoekpopulatie van 50 cm en groter, zoals die ieder jaar in oktober werden bepaald. In de winter van 1978/79 verdween vrijwel alle grotere snoek ten gevolge van een wintersterfte.

Snoek als regulator van prooibestanden

In de hierboven omschreven doorsneesituaties blijken snoekpopulaties de dichtheid van witvisbestanden niet merkbaar te beïnvloeden. Dit vindt vooral zijn oorzaak in de relatief kleine omvang van de opgroei-omgeving (habitat) van snoek in de gemiddelde Nederlandse waterarealen en het heden ten dage zeer voedselrijke oppervlaktewater. De groei van snoek per kg lichaamsgewicht wordt gerealiseerd door opname van 4-7 kg witvis. Deze druk op de witvis wordt ruimschoots gekompenseerd door de groei van de laatste, en vooral door de rekrutering van jonge witvis. Daar waar de waterarealen vrijwel geheel zijn begroeid en daar waar de biomassa in de begroeide arealen voor meer dan 50% uit eerstejaars snoek bestaat, is dit echter anders. In deze situaties blijkt dat de populatie van éénzomerige witvis tot een zeer gering niveau kan worden teruggebracht.

In het algemeen voert een te grote invloed van jonge witvis in de populatie tot te grote aantallen. Dit resulteert in een vertraagde groei. Uiteindelijk leidt deze vertraagde groei tot konditieverlies, hetgeen het uitbreken van virale, bacteriële en parasitaire ziekten tot gevolg kan hebben.

Predatorvis vreet ziektedragers niet selectief weg. Pas als prooivissen zo verzwakt zijn dat zij zich abnormaal gedragen, zijn zij kwetsbaarder voor predatoren (Vaughan G. E., 1979). De rol van predatorvissen als „gezondhouders” van witvisbestanden werkt dan ook op een andere manier. Door sterke uitdunning aan de basis van witvispopulaties wordt een geringe rekrutering van volwassen exemplaren bewerkstelligd. Hierdoor stijgt het relatieve voedselaanbod, waardoor een goede groei en goede konditie worden verkregen.

Dit beeld van de ontwikkeling van witvis impliceert dat daar, waar witvispopulaties grote aantallen zwakke exemplaren herbergen, verlaging van de biomassa aan grotere snoeken (vanaf 40 à 45 cm*) verbetering kan geven. De hogere biomassa aan eerstejaars snoeken die het gevolg van een dergelijke maatregel is, zal een verhoogde predatiedruk op de witvispopulatie

uitoefenen en daarmee de toevloed van jonge individuen aan banden leggen.

De toekomst

Samenvattend wordt gekonkludeerd, dat de vooraanstaande plaats van snoek in de Nederlandse binnenwateren in veel arealen verloren is gegaan. De achteruitgang van de soort is direct gekoppeld aan de sterke teruggang van de aquatische vegetatie.

Een herstel van de Nederlandse snoekpopulatie moet bij een voortduren van de huidige vervuilingsgraad, de belasting door plezier- en beroepsvaart en de onderbemaling van polderwateren in het winterhalfjaar, uitgesloten worden geacht.

* De wettelijke minimummaat is 50 cm; voor een dergelijke beheersmaatregel is toestemming van het Ministerie van Landbouw en Visserij benodigd.

Literatuur

- Barthelmes, D. & W. Waldow., (1978) *Zusammenfassende fischereiliche Wertung der beobachteten biologischen Veränderungen in Groszen Müggelsee. Zeitschrift für die Binnenfischerei der DDR* 25, 209-214.
- Forney, J. L., (1968) *Production of young northern pike in a regulated marsh. N. Y. Fish. Game J.* 15 (2): 143-154.
- Grimm, M. P., (1981) *The Composition of Northern Pike (Esox lucius L.) Populations in Four Shallow Waters in the Netherlands, with Special Reference to Factors Influencing o+ + Pike Biomass. Fisheries Management* 12, 2, 61-77.
- Grimm, M. P., (1982) *The regulation of the biomass of small (41 cm) northern pike (Esox lucius L.), with special reference to the individuals stocked as fingerlings (4-6 cm). Bijdrage EIFAC Symposium on Stock Enhancement. Budapest juni 1982 (in druk).*
- Grimm, M. P. (1983) *Modelmatig onderzoek aan snoekpopulaties. Rapporten van het proefbedrijf van de Organisatie ter Verbetering van de Binnenvisserij over het proefjaar 1981.*
- Toner, E. D. & G. H. Lawler, (1969) *Synopsis of biological data on the pike Esox lucius (Linnaeus 1758). FAO Fish Synopsis (30). Rev. 1.*
- Vaughan, G. E., (1979) *Comparative Vulnerability of Bluegills With and Without Lymphocystis Disease to Predation by large mouth Bass. Progressive Fish Culturist* 41, 3, 163-164.
- Vostradovsky, J., (1982) *Techniques et méthodes d'aménagement et d'élevage du brochet en Tchécoslovaquie. Bijdrage: I.N.R.A. „Congrès Brochet” Grignon September 1982.*

WERF EEN DONATEUR

Dierenbescherming vriendelijk voor vissers

Peter Bos

Dierenbescherming en sportvisserij, twee volkomen tegenstrijdige begrippen die toch blijken samen te gaan. In haar beleid ten aanzien van het hengelaarsgebeuren spoort de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren (Dierenbescherming) de sportvissers aan tot een meer visvriendelijk gedrag: Vissen met natte handen aanpakken; Proberen te voorkomen dat de haak wordt geslikt... Maar geen totale afwijzing van de sportvisserij. Gewoon hengelaarsvriendelijk blijven!

Dierenbescherming actief

Bij de opening van het visseizoen wordt het hengelaarsvolk, middels een vliegmanifestatie gekonfronteerd met de tekst „Vissen hebben ook gevoel”. In een gelijkkluidende folder heeft de Dierenbescherming een aantal gedragsregels voor sportvissers opgesteld. Aanbevelingen die het leed dat de vissen wordt aangedaan wat moeten verzachten. Tegenwoordig zijn deze regels ook op de officiële viskaarten gedrukt.

Vorig jaar gaf de Dierenbescherming de brochure „Dierenbescherming en Sportvisserij” uit. Op niet mis te verstane wijze wordt het kwellen en verwonden van vissen door hengelaars, uitvoerig geschetst. Het gedogen van de sportvisserij door de Dierenbescherming vormt dan ook een flagrante tegenstelling met de strekking van de brochure en haar beleid op vergelijkbaar dierenleedgebied.

Voor de oorlog toen voornamelijk wat arme sloebbers hengelden om toch wat eiwitten binnen te krijgen, was de Dierenbescherming tegen. Nu in betere tijden miljoenen mensen voor hun plezier vissen, en 80% van de vissen teruggooien, vinden zij de Dierenbescherming aan hun zijde.

Pijn en wet

De Dierenbescherming geeft financiële steun aan een nieuw wetenschappelijk onderzoek naar de pijngevoelens bij vissen.

Hierboven genoemde brochure laat echter geen enkele twijfel bestaan

omtrent de vraag of vissen pijn kunnen lijden. Als wetenschappelijke konklusies meldt zij onder andere:

- Vissen lijden even goed pijn als zoogdieren en vogels zonder dat het begrip koudbloedig daarbij een rol speelt.
- Het is niet mogelijk pijn bij vissen te ontkennen, symptomen en reacties zijn dezelfde als bij de mens.

Het zojuist genoemde onderzoeksproject zou volgens de Dierenbescherming tot aanvullende bepalingen in de Wet op de Dierenbescherming moeten leiden. Eén van de strafbaar gestelde bepalingen in die wet is: „het zonder noodzaak veroorzaken van pijn of letsel bij dieren”. Een vis een haak door zijn kop slaan zou volgens deze bepaling ook nu al gewoon strafbaar moeten zijn. Volgens de Dierenbescherming haalt geen officier van justitie het in zijn hoofd, een mens te veroordelen die een vis kwelt.

Zo'n veroordeling zou men eerder verwachten van organisaties, die zich bezig houden met het beschermen van dieren.

Sterfte

De sterftcijfers die de Dierenbeschermingsbrochure ons voorschotellet spreken nog dikkere boekdelen.

- Van alle deskundig aan de hengel gevangen en zorgvuldig in het water teruggezette vissen zal 9% het hengelvontuur niet overleven.
- 13% van de snoeken sterft binnen zes maanden en 37% wordt inwendig

beschadigd als gevolg van geslikte vishaken.

- Van de belangrijkste sportvis, de blankvoorn, is bij het uitzetten in viswater al 65% gestorven. Van de rest is 25% gewond.
- Het sterftcijfer van de zeelt noemt men alleszins acceptabel en bedraagt „slechts” 40%.

„Een waarlijk trieste belans!” schrijft de Dierenbescherming. Daf is het en daar kunnen de gedragsregeltjes van de Dierenbescherming weinig aan veranderen. De 9% vissen die de pijp uitgaan, maar op zo'n aardige manier zijn behandeld hebben er in ieder geval niets aan. Ook de snoek die zijn prooi nu eenmaal graag snel naar binnen slokt is er niet bij gebaat. Blankvoorn en zeelt zijn handelspootvissen. Vissen die door beroepsvissers worden gevangen en daarna in viswater uitgezet. Zonder dit uitzetten is Nederland gauw leeggevestigd.

Natuurbescherming

De sportvisserijorganisaties leveren volgens de Dierenbescherming positieve bijdragen aan onderwaterfauna- en flora. Men beschermt bepaalde vissoorten en verbetert hun leefmilieu. Niet vermeld wordt dat deze organisaties op zeer grote schaal de fauna vervalsen. Zie hiervoor: „Sportvissen een vergeten vorm van jacht” in Argus 1983, nr. 1.

Inkonsekwent

De Dierenbescherming onderhoudt een openhartig contact met diverse sportvisserijorganisaties. De Dierenbescherming neemt deel aan de nationale hengelsporttentoonstelling Visma Ahoy. Wat zal dat voor effect hebben? Ik denk dat vele hengelaars nu met een schoon geweten kunnen vissen. De 13% sportvissers die blijkens een enquête hun sport wreed vinden zullen in ieder geval opgelucht zijn. De Dierenbescherming vindt het allemaal zo wreed nog niet.

Het blijft zeer merkwaardig, dat een organisatie die zich ten doel stelt dieren tegen de wreedheid van de mens te beschermen zich niet falikant tegen het sportvissen uitspreekt. Het gaat hier om een zuivere vorm van dierenleed alleen voor menselijk plezier.

Wanneer zij zich wel tegen de plezierjacht en niet tegen de sportvisserij keert, meet de Dierenbescherming met twee maten;

Aangezien zij volgens de brochure van oordeel is dat er geen enkel zinnig argument te bedenken is om een vis met minder respect te behandelen dan een kat of een hond, moet zij konsekwent zijn; Een hond of kat kwel je niet met een haak, dus een vis ook niet!

WERF EEN DONATEUR

Ministerie van Landbouw en Visserij

viskaart

Voor dhr/mw

Adres

Postcode

Woonplaats

Geboortedatum

Deze kaart is slechts geldig, indien zij volledig (dus ook de geboortedatum) duidelijk leesbaar is ingevuld (niet met potlood) en is voorzien van een gestempeld viszegel.
In de zegelkosten zijn de administratiekosten begrepen.

Z.O.Z.

Aanbevelingen

1. Probeer te voorkomen dat de haak wordt geslikt
2. Raak een gevangen vis alleen aan met natte handen
3. Verwijder de haak uiterst voorzichtig
4. Zet een ernstig gewonde vis niet terug
5. Gebruik liever geen leefnet
6. Dood onmiddellijk elke vis die niet wordt teruggezet

Jagers grijpen naar geweld

Remco Daalder en Hans Brouwer

Zaterdag 22 januari 1983. Twee fotografen uit Düsseldorf, Günther Classen en Günther Kluth, bevinden zich in de Ooypolders bij Nijmegen. Ze willen foto's maken van de ganzenjacht aldaar. Om een uur of tien ontdekken ze jagers die al zo'n 30 ganzen hebben neergelegd. Classen loopt een weiland in en fotografeert het tafereel met zijn telelens. Dan merkt hij dat de jagers hem ontdekt hebben. Hij snelt terug naar zijn auto, maar het is te laat. De fotografen worden door twee auto's klemgereden op een parkeerplaats langs de hoofdweg bij het dorp Leuth.

Rake klappen

Wat dan volgt is een weinig verheffend tafereel. Vier jagers staan rond de auto van de fotografen. Eén van hen identificeert zich als politieman. Opgelucht halen de beide Duitsers adem. „Politie, dan kan er weinig gebeuren,” denken ze, en Classen stapt uit de auto. Onmiddellijk begint de politieman op hem in te slaan. „Geef hier die camera, hier met die negatieven!” De fotograaf kan niets anders doen dan z'n films afgeven. Dan is zijn collega, die nog in de auto zit, aan de beurt. Hij wordt in het gezicht geslagen, de camera wordt uit zijn handen gerukt, waarbij zowel het foto toestel als z'n handen beschadigd worden. De jagers hebben hun zin. Eén van hen, een zekere Dengerink (die zich eveneens als politieman presenteerde) voegt de fotografen toe: „Jullie mogen nog blij zijn dat ik erbij was, anders hadden ze jullie kapotgeslagen!”

Duitse irritaties

In 1974 werd in de Duitse deelstaat Nordrhein-Westfalen de jacht op ganzen verboden. Het Duitse deel van de Ooypolder, het natuurgebied de Düffel, werd aldus tot rustgebied verklaard voor de 50.000 overwinterende kol- en rietganzen. Zelfs verstoring van die ganzen werd strafbaar gesteld. In het Nederlandse deel, het natuurgebied de Ooypolder, werd en wordt echter rustig doorgejaagd. 70 slachtoffers per jachtdag is normaal. Een uitschieter was de buit van één ochtend in januari 1982; 170 ganzen! Schattingen van het in één seizoen geschoten aantal ganzen lopen tot 5000 exemplaren. Het zal duidelijk zijn dat de Duitsers deze situatie niet erg kunnen waarderen. Zij doen wat ze kunnen om de ganzen te beschermen en een rustgebied te geven, maar zodra diezelfde ganzen één vleugelslag over de grens vliegen, worden ze neergehaald. Wat de emmer deed overlopen, was de waarneming van een ambtenaar van het „Landesamt für Naturschutz und Landwirtschaft”. Hij zag hoe Nederlandse drijvers ganzen bij het Duitse Bimmen opjogen richting Nederland, blijkbaar om ze daar te kunnen schieten. Van meerdere kanten

werd het voorkomen van dergelijke gebeurtenissen bevestigd. De terreinen waarop dit gebeurde, waren eigendom van een Nederlander, ene A. H. M. Jurgens; een grootgrondbezitter met landerijen in de Nederlandse en Duitse Ooypolder. In de regionale Duitse pers ontstond een schandaal: de „Ganzenoorlog”. Nederlanders werden om hun milieuvijandigheid gehekeld; de grens werd omschreven als „Todeslinie”. Meermalen viel de naam Jurgens in negatieve zin.

Nederlandse jagers

In het Nederlandse deel, de Ooypolder, zo'n 3000 ha groot, zijn 18 jachtkombinaties werkzaam. Eén van die jachtkombinaties is van de heer Jurgens. Een bekend KNJV-er die onder de naam „Amator de derde” vrolijke stukjes over het jagersleven schrijft in „De Nederlandse Jager”. Amator „beheert” 650 ha Ooypolder aan de Duitse grens. Het waren leden van zijn jachtcombinatie, die de Duitse fotografen bewerkten. Zelf jaagt Amator niet op ganzen. Zijn vriendjes echter des te méér (en onder zijn verantwoordelijkheid!).

Opschudding

U zult begrijpen dat het „fotografen-incident” de nodige opschudding veroorzaakte. De Grenzland Post schreef: „Fotografen mit Fäusten traktiert”. De Rheinische Post: „Grünrocke nahmen Fotografen aufs Korn”. Stern: „Die bei ihrem wenig edlem Waidwerk ertapten Jäger reagierten rüde”. Zelfs de Duitse televisie besteedde ruim aandacht aan het incident. Slachtoffer Classen en SKF medewerkster Rita Stockmann beschreven op de plek des onheils het gebeurde en de aldaar nog steeds heersende wantoestanden. De Nederlandse pers kon niet achterblijven. In Volkskrant, Trouw en Telegraaf verschenen afkeurende berichten over het gebeurde. In „Vroege Vogels” (VARA-radio) uitten journalisten hun afkeer over deze aantasting van de vrije nieuwsgaring. De jagers hadden echter (voorlopig) het laatste woord. De

Telegraaf herriep zijn afkeurende berichtgeving op 12 februari met een artikel van hielenlikker Van den Hoorn. Het incident werd hierin afgedaan als „nauwelijks iets voorstellende”. In het met foto's van vriendelijk glimlachende jagers omlijste artikel werd min of meer gesuggereerd dat de SKF in samenwerking met Duitse natuurbeschermers, het incident uitgelokt zou hebben. „Ganzenoorlog: natuurliefde of provocatie” zet de brave borst boven zijn stukje. Deze suggestie wordt in De Nederlandse Jager verder uitgebouwd door Jurgens himself. SKF zou de beide fotografen op de jagers afgestuurd hebben om een incident uit te lokken en belastend fotomateriaal te maken. Zo goed zijn onze contacten met de pers nou ook weer niet!

De aanklacht

Hoe verging het „onze” fotografen toen ze hun recht wilden halen? Onmiddellijk na de „woordenwisseling” togen ze naar het bureau van de rijkspolitie, waar ze een aanklacht indienden wegens geweldpleging, diefstal en vernieling van eigendom. De aanklacht was gericht tegen Dengerink, de jachttopzichter die bij het gebeuren zijn naam had genoemd, en de onbekende vechtersbaas, die later Schneider bleek te heten. Dezelfde avond belt rijkspolitie van Van Doorn op, met het bericht dat de films onvindbaar zijn. Hij zegt verder dat de jagers alles toegegeven hebben. Ze hebben spijt van het gebeurde. Van Doorn stelt Günther Classen voor om de zaak intern te regelen. Of de gedupeerde fotografen even langs willen komen, dan zal in een gesprek met de betrokken jagers wel gezien worden wat er te regelen valt. Na een dag bedenktijd besluiten de Duitsers hier niet op in te gaan. Weer een dag later zien ze tot hun stomme verbazing op de TV Rijkspolitie van Schilt, die doodleuk verklaart dat er helemaal geen aanklacht ingediend is. Er is slechts procesverbaal opgemaakt van het gebeurde. Terug naar Nederland maar weer. Voor alle

zekerheid wil de Duitse fotograaf er nu iemand bij hebben, die goed Nederlands spreekt. Via Duitse en Nederlandse ganzen-beschermers komt hij in contact met Rita Stockmann, SKF-bestuurslid en milieu-aktiviste in het oosten des lands. Op het politiebureau van Millingen worden zij ontvangen door een illustre driemanschap; de al genoemde Van Doorn, Van Schilt en hun baas, de heer Baron. Baron begint onmiddellijk agressief te praten. Classen wordt tot drie keer toe een leugenaar genoemd en Rita wordt te verstaan gegeven dat ze maar beter op kan hoepelen. Ze heeft hier immers niets mee te maken. Pas na het dreigement van de bezoekers dat ze een ander politiebureau op gaan zoeken binden de heren wat in. De aanklacht, die nu wordt opgesteld, blijkt echter te wemelen van de fouten. Classen moet talrijke korrekties aanbrengen. Een klacht aan de Hoofdofficier van Justitie te Arnhem is het gevolg. In hun aanklacht tegen Dengerink en Schneider eisen de Duitsers f 50.000,- schadevergoeding. Dat de rijkspolitie dit geval niet voorbeeldig heeft afgehandeld is nog zacht uitgedrukt. Een directe betrokkenheid van de politie bij deze zaak lijkt ons wel duidelijk.

Een kat in het nauw

Door alle negatieve publiciteit waarmee deze toestanden zijn omgeven is de jagerswereld behoorlijk in opspraak gekomen. De jagers zullen hiermee

bepaald niet gelukkig zijn.

Ook binnen de KNJV valt enige kritiek op Jurgens en konsorten te beluisteren. We hebben echter niet met de eerste de beste jagers te maken! Jurgens is medewerker van De Nederlandse Jager en geniet ook buiten de jachtwereld enige bekendheid. De ook bij het incident betrokken heer Beekhuis, die achteraf ook één der belagers bleek te zijn, is eveneens redakteur van „De Nederlandse Jager”. Jachtopzichter Dengerink bekleedde vroeger een dergelijke functie bij dit KNJV-periodiek. Tegenwoordig is hij onder andere adviseur van de Jachtraad. Het is voor de KNJV onmogelijk om deze zwaargewichten te laten vallen. Twee mogelijkheden blijven over:

1. Glashard alles ontkennen.
2. Een onbekende jager als zondebok naar voren schuiven.

Het hele geval kan dan als incident in de doofpot gestopt worden, zoals destijds bij de Mastenbroekpolder gebeurde (zie Argus 1980: 2-3). Wat de jagers tot nu toe ook mogen beweren, twee dingen geven ze toe: bij het incident is geweld gebruikt, en de films zijn gestolen. We kunnen niet anders dan konkluderen, dat in de Ooypolder dingen gebeuren, die het daglicht niet kunnen verdragen. De jagers zijn zelfs bereid met geweld te voorkomen dat de waarheid achterhaald wordt.

Hoe in de toekomst

De dienst Faunabeheer zal opnieuw een onderzoek instellen naar de wijze waarop de ganzenjacht in de Ooypolders wordt bedreven. In 1979 was er ook al zo'n onderzoek. Een ambtenaar kwam toen, na gesprekken met wat jagers en observatie van een jachtpartij, tot de konklusie dat het allemaal wel meeviel. Te vrezen valt dat bij hernieuwd onderzoek zo'n konklusie weer zal vallen. De Duitsers laten het er niet bij zitten. Op diverse niveaus worden Nederlands-Duitse gesprekken voorbereid. Een zo'n gesprek heeft inmiddels plaatsgevonden. Een onderwerp komt opnieuw ter sprake, de „vrij willige beperking” van de ganzenjacht. Dit is in 1980 al eens aan de orde geweest. De jagers voelden er toen in het geheel niets voor. Wellicht wijzigen ze die mening nu onder druk van de publieke opinie, maar zeker daarvan kunnen we (lang) niet zijn. Een wettelijk verbod van de ganzenjacht in de Ooypolder zou natuurlijk de enig juiste beslissing zijn. De gehele polder kan dan als rustgebied voor de (nu 50.000 ex.) riet- en kolganzen gaan dienen. Een rustgebied dat hard nodig is voor deze soorten, die op hun trektochten vrijwel overal belaagd worden. Blijft de jacht bestaan, dan is er het gevaar dat in het Duitse

*Schiethutten voor de ganzenjacht in de Ooypolder.
(Foto Dieter Möller)*

Nordrhein-Westfalen steeds meer stemmen opgaan om de prima beschermingsmaatregelen terug te draaien. Het heeft immers niet veel zin om ganzen volledig te beschermen als diezelfde beesten een paar kilometer verder vrolijk neergeknald worden.

Gesprek

Het eerste Nederlands-Duitse overleg in deze zaak heeft al plaatsgevonden. De heer Rademacher van de „Bezirksregierung Düsseldorf“ praatte op 24 februari jl. met de heer Grandjean, hoofd van de Landinrichtingsdienst Gelderland. Een bijeenkomst die plaatsvond in Nederland en met geheimzinnigheid was omgeven. Het Ministerie in Den Haag had zijn onderhandelaars geheimhouding opgelegd, en het bijzijn van terzake kundige natuurbeschermers werd geweigerd. De NOS kreeg het advies thuis te blijven. Bij de perskonferentie achteraf was alleen de Duitse TV aanwezig. Daar bleek dat de Duitsers met een enorme kluit het riet in waren gestuurd. Nederland deed twee voorstellen:

1. Drie jachthutten pal aan de grens worden weggehaald, de andere negen hutten worden geregistreerd.
2. Instelling, op vrijwillige basis, van een jachtvrije bufferzone aan de grens van 1 à 2 kilometer.

Volgens Rademacher zou alleen een definitief verbod op de ganzenjacht werkelijk tot resultaten leiden. Het in acht nemen van een bufferzone door de Nederlandse jagers vond hij echter al een stap in de goede richting. In juni zal het gesprek voortgezet worden en wordt bekeken of de jagers zich inmiddels tot vrijwillige jachtbeperking bereid tonen. Intussen kondigden de Duitsers een verscherpte controle op het verjagen van ganzen op hun grondgebied aan. Ten tijde van het gesprek vond buiten het gebouw een door de SKF georganiseerde protestdemonstratie tegen de ganzenjacht plaats.

De laatste jachtdag

29 januari 1983. De laatste zaterdagse ganzenjachtdag van het seizoen. Een klein groepje SKF-ers, aangevuld met journalisten en vogelwachters doorkruist met een fors aantal auto's de Ooypolder in alle richtingen. Op vele plaatsen zien we rietschermen van waarachter gejaagd kan worden. Af en toe stuiten we op groepjes boze jagers. Als blikken konden doden... Gelukkig blijft het (dit keer) alleen bij blikken. We hebben in elk geval een uitgebreide escorte. Twee surveillance-auto's van de rijkspolitie, een politiebuisje en een rechercheur in een met een scanner uitgeruste wagen. Ze begeleiden ons ongevraagd op onze kriskras tochten door de polder. Als onze stoet zich splitst, doen zij hetzelfde. Hier op het boerenland heerst

Protesten, tegen de ganzenjacht voor het kantoor van de Dienst Faunabeheer in Arnhem. (Foto Günther Classen)

blijkbaar geen personeelstekort bij de politie. Een personenauto komt ook geregeld langs. Hierin zitten de (bij het incident betrokken) agressor Dengerink en de onbeschofte rijkspolitieaanman Baron broederlijk naast elkaar. Voor ons is de hele zaak dan wel duidelijk. Door alle onrust wordt er die dag niet gejaagd. Toch een behoorlijk succes! Wellicht hebben we zo'n 70 ganzen van de dood gered. Op weg naar huis gaat de radio aan. Op het nieuws horen we: „Bij Nijmegen heeft een groep vogelbeschermers de ganzenjacht verstoord . . .“. Er gaat gejuich op in de auto. Hopelijk brengt de toekomst nog meer redenen om te juichen.

WERF EEN DONATEUR

Kleine rietgans illegaal bejaagd

Regelmatig blijken ganzenjagers in Zuidwest Friesland de jachtwet te overtreden. De afgelopen drie jaar hebben wij tijdens het jachtseizoen gegevens verzameld in een groot deel van de Zuidwesthoek. Wij constateerden het schieten voor de toegestane tijd van 30 minuten voor zonsopgang en het schieten van beschermde soorten, kleine rietgans en brandgans. In november en december hadden 70% van de jagers beschermde soorten bij zich. Voor januari ligt dit percentage op 25%. Het aantal beschermde ganzen onder de geschoten dieren was respectievelijk 20% en 7%. De Zuidwesthoek is in Nederland het belangrijkste overwinteringsgebied van de kleine rietgans. Meer dan 50% van de Spitsbergse populatie (circa 20.000 vogels) overwintert in Zuidwest Friesland. Vanaf eind oktober, begin november komen groepen kleine rietgans het gebied binnen. De kolgans komen doorgaans pas in december. Bij gebrek aan kolgans kan in oktober en november nauwelijks gejaagd worden. Ook in december zijn in de fourageergebieden meer kleine rietgans dan kolgans aanwezig. Jacht op kolgans zonder kleine rietgans te schieten is praktisch onmogelijk. Na de jaarwisseling worden de kleine rietgans vaak in gemengde groepen met kolgans en brandgans waargenomen. Ons inziens zou de bescherming van de kleine rietgans een stuk verbeterd worden als de jacht op ganzen binnen het verspreidingsgebied van de kleine rietgans in de Zuidwesthoek geheel gesloten zou worden.

Themagroep Jacht ACJN

Op naar één faunawet

W. L. Jansen

In 1977 heeft de Tweede Kamer een motie Beekman aangenomen. Deze motie drong aan op een betere wetgeving voor de Nederlandse fauna dan op dat moment gold en nu nog geldt. De minister van Landbouw en Visserij heeft deze motie aanvaard. Men zou denken, dat nu in 1983, enige resultaten van deze instemming zichtbaar of hoorbaar zouden zijn geworden. Per slot kan men in zes jaar toch ergens een begin mee maken. Helaas dit is niet het geval. De onder de instemmende minister ressorterende Directie Faunabeheer (met de grote F van Wild en Jacht) heeft naar ingewijden ons verzekeren nog niets ondernomen. De verlopen jaren zijn blijkbaar besteed aan zaken met een naar haar mening hogere prioriteit. Kennelijk is daar geen belangstelling voor dieren die niet in de jachtwet genoemd zijn. Het is niet iedereen gegeven te begrijpen, dat fauna en wild niet identiek zijn.

Roodborsttapuit. (Foto Fred Hess)

Faunabeheer onderdeel integraal natuurbeheer

Desondanks achten wij het steeds meer nodig, dat de Nederlandse regering en volksvertegenwoordiging eindelijk eens tot daden komen op dit gebied. Ze zullen moeten beseffen dat faunabeheer (met een kleine f) als onderdeel van een integraal natuurbeheer niet zonder goede regeling kan blijven. De achteruitgang van allerlei soorten als zeehond, vleermuis, hamster, veldmuis, otter, das en bruinvis is in deze eeuw duidelijk waar te nemen. De voorbeelden betreffen alleen nog maar zoogdieren. Naar ongewervelden kijkt niemand, maar voor deze diergroepen is de situatie niet anders.

Een belangrijke oorzaak van de achteruitgang van de Nederlandse fauna is verlies aan biotoop. Het levensmilieu van gespecialiseerde diersoorten gaat verloren door vervuiling, ontwatering, onrust, intensieve landbouwmethoden en druk verkeer. Het ontbreken van verbindingszônes tussen natuurgebieden en natuurelementen speelt ongetwijfeld een belangrijke rol. Het verhindert uitwijkbewegingen en herbevolking. Planten kunnen door hun zaden kleinere of grotere afstanden overbruggen. Vogels al vliegende ook, maar voor insecten, reptielen, amfibieën en kleine zoogdieren is een smalle weg soms al een onoverkomelijke barrière om zich te verplaatsen naar nieuwe voedselgebieden of voortplantingsplaatsen.

Ekologie als basis

De ekologie is een nog jonge wetenschap, maar heeft ons toch al wel duidelijk gemaakt, dat in de natuur een nauwe samenhang bestaat tussen de elementen. Plant en dier zijn onderling onverbreekelijk met elkaar verbonden. Daarnaast bestaan wisselwerkingen met grond, water en mikroklimaat. Daarom kan een faunawet nooit een doel op zichzelf zijn, maar slechts een stuk van een regeling voor integraal natuurbeheer. Het is tenminste een stap in de goede

richting. De huidige natuurbeschermingswet, die behalve de bescherming van plante- en diersoorten ook de bescherming van biotopen beoogt, gaat de goede kant op. Gezien de resultaten is het slechts een klein stapje.

Grillige verdeling over de wetten

Wat de fauna betreft, is het nu nog net zo als toen de motie Beekman werd aangenomen. Onze inheemse in het wild levende dieren zijn verdeeld over jachtwet, Vogelwet, visserijwet, natuurbeschermingswet, plantenziektewet en nuttige dierenwet. Een groot aantal soorten valt zelfs onder geen enkele wet. De verdeling van de soorten over deze wetten is volkomen onlogisch en grillig. Hoogstens berust zij op enkele historische situaties. De ekologie, die eigenlijk het fundament moet zijn, komt er in het geheel niet aan te pas. Van onze ongeveer 56 inheemse zoogdieren wordt leven, welzijn en bestrijding van mogelijke schade voor 18 soorten beheerst door de jachtwet, voor 22 door de natuurbeschermingswet en voor 1 soort door de plantenziektewet. Terwijl 16 soorten in geen enkele wet voorkomen. Van de circa 360 vogelsoorten vallen 48 onder de jachtwet en 312 onder de Vogelwet. Alle reptielen en amfibieën, samen 23 soorten, vallen onder de natuurbeschermingswet. Slechts 2 van de ongeveer 10.000 insecten, die in ons land voorkomen, zijn in de natuurbeschermingswet opgenomen. De visserijwet kent 25 inlandse vissoorten van de 40 inheemse soorten. In de natuurbeschermingswet zitten 10 soorten en 5 soorten zijn nergens genoemd. Men bedenke dan dat jachtwet en visserijwet het vangen, doden en al dan niet met pijnigen bemachtigen van dieren regelen. Daarentegen regelen de Vogelwet en de natuurbeschermingswet het beschermen en behouden van „hun” soorten. Ekologische lijn is niet te onderkennen. Van de predatoren, een ekologisch gelijkvormige groep, is bijvoorbeeld de boomarter gerangschikt onder de jachtwet, de ooievaar onder de Vogelwet, de zalm onder de visserijwet en de boomkikker onder de natuurbeschermingswet. Geen van alle zijn zij schadelijk voor enig menselijk belang. Alle zijn ze zeldzaam (geworden). Men zou kunnen verwachten, dat eerbied voor het leven en de schepping het doden van volmaakt onschuldige dieren zou verhinderen. Echter houtsnip, watersnip, wezel, eekhoorn en korhoen ressorteren nog immer onder de jachtwet, die hun verscheiden regelt.

Beschamend rommelig

Het is beschamend dat in een land als het onze, dat toch bekend staat om zijn

vele en goede regelingen, een dergelijk grillig en rommelig beleid wordt gevoerd voor een onderdeel van natuur- en landschapsbeheer als de inheemse wilde fauna. Een wilde fauna, die het niet gemakkelijk heeft in een zo dicht bevolkt en intensief geëxploiteerd land. Nogmaals gezegd, een integraal natuurbeheer is het enige goede. Als na een uitdrukkelijke wens van de Tweede Kamer en instemming van de betrokken minister na zes jaar nog geen begin is gemaakt met het eenvoudigste onderdeel, de fauna, dan moet men zich geen enkele illusie maken vóór de 22e eeuw. Het goede van een faunawet moet niet worden uitgesteld terwille van het betere, een wet op het integraal natuur- en landschapsbeheer.

Alle dieren in een raamwet

Het maken en behandelen van wetten is geen kleinigheid. Het maken van een raamwet met uitvoeringsvoorschriften in de geest van de Vogelwet is niet zo'n heksentoer. Een simpel begin als het schrappen uit de jachtwet en onderbrengen bij natuurbeschermingswet en Vogelwet van zeldzame diersoorten als steenmarter, zeehond, korhoen of houtsnip, is zelfs te doen met een initiatief wetsontwerp van een goedwillend kamerlid. Kamerleden hebben wel ingewikkelder dingen voorbereid. Zo nodig zijn natuurbeschermingsorganisaties als de Stichting Kritisch Faunabeheer graag bereid bijstand te verlenen.

Kritisch Faunabeheer heeft zich, na enig overleg met vertegenwoordigers van in het behoud van fauna geïnteresseerde organisaties, gericht tot de Stichting Natuur en Milieu met het verzoek om als overkoepelende organisatie van natuur- en milieubeschermend Nederland aan een betere faunawetgeving met nadruk haar aandacht te geven. Naar het schijnt was daar al belangstelling aanwezig. De Stichting Kritisch Faunabeheer doet graag mee om deze zaak van de grond te krijgen.

Ooievaar. (Foto Fred Hess)

Klein Grut

Bols Snippenclub ter ziele

De Bols Snippenclub is begin dit jaar opgeheven. Van de Bols Snippenclub konden alleen jagers lid worden die een doublet houtsnippen geschoten hadden. (Zie Argus 7 (1)). De firma Bols geeft als reden voor de opheffing: de teruglopende belangstelling van jagers voor het lidmaatschap. Dat de belangstelling terug liep mag waar zijn, maar naar ons inzicht zal de werkelijke reden de negatieve publiciteit rond de snippenclub geweest zijn. Commercieel bezien wogen de baten van het voortbestaan van de snippenclub niet op tegen de golf van afkeuring die het snippen schieten in de natuurbescherming kreeg. Bols dreigde wellicht bij natuurbeschermend Nederland teveel geïdentificeerd te worden met het snippen schieten. Kortom, Bols vindt niet dat snippen beschermd moeten worden maar zo verkoop je meer jenever.

Kraaienvangkooien

In Argus 7 (4) is uitgebreid ingegaan op het misbruik van kraaienvangkooien. Behalve voor het vangen van kraaien worden ze vaak ook gebruikt voor het illegaal bemachtigen van roofvogels. Ondanks de vele kwalijke praktijken met deze kooien blijkt het aantal afgegeven vergunningen nog steeds te stijgen. De Stichting Kritisch Faunabeheer heeft bij de Minister van Landbouw en Visserij aangedrongen op het staken van de afgifte van dergelijke vergunningen. Uit antwoorden op kamervragen blijkt dat de minister kraaienvangkooien noodzakelijk acht ter voorkoming van wildschade en vergunningen blijft afgeven. De SKF vraagt daarom eenieders waakzaamheid en raadt aan bij het signaleren van andere dieren in de kooi dan kraaien, contact op te nemen met een controleur Vogelwet of een klacht in te dienen bij de plaatselijke politie.

RA

Jacht sluitstuk natuurbeheer

Staatssecretaris Van der Ploeg geeft blijk van zijn onkunde op het gebied van ecologie en natuurbeheer. Onlangs heeft hij op een reewildtentoonstelling verklaard dat jacht het sluitstuk is van een goed natuurbeheer. Hij baseert zijn mening op de afwezigheid van grote predatoren, voedselkonkurrentie en achteruitgang van de lichamelijke konditie van de dieren. Jagers zijn volgens hem de aangewezen personen om de wildstand op peil te houden en schade te voorkomen. Dat jacht vaak weinig effectief is en in veel gevallen nauwelijks enige invloed heeft op de aantallen dieren in een populatie is de Staatssecretaris kennelijk vreemd. Ook is hij blijkbaar onbekend met vele andere en vaak effectievere vormen van schadepreventie dan jacht. Als hij een werkelijk goed beheer nastreeft, kan de Staatssecretaris beter een intensief studieprogramma opstarten naar alternatieve schadebestrijdingsmethoden. In de landbouw wordt merkwaardiger wijze wel veel geld besteed aan grondverbetering, insecticiden, rasverbetering en dergelijke maar het voorkomen van schade door vogels of zoogdieren gebeurt nog steeds op dezelfde wijze als honderd jaar geleden.

RA

	1981	1982
Groningen	2	2
Friesland	7	28
Drenthe	9	12
Overijssel	63	81
Gelderland	30	54
Urecht	2	4
Noord Holland	31	39
Zuid Holland	2	2
Zeeland	0	0
Noord Brabant	37	48
Limburg	59	67
totaal	242	337

Aantallen kraaienvangkooien per provincie.

Die Sache mit dem Waidwerk

In de Bondsrepubliek Duitsland is Horst Hagen een van de weinigen, die de jagers en hun daden bestrijdt. In Duitsland bestaat een hechte jagerslobby. De media en de politiek zijn sterk jachtgezind. Zelfs de Duitse natuurbeschermingsorganisaties stellen zich pro jacht op en zijn door vele jagers geïnfilteerd. Een organisatie als de Stichting Kritisch Faunabeheer moet in Duitsland nog opgericht worden. Het is erg moedig van Horst Hagen in een dergelijk land een boek te schrijven, waarin hij afrekenet met de jagers en hun jachtzin. Hij doet dit vooral op ethische gronden. Hij ziet jacht als een heden ten dage zinloze vorm van dierenkwelling en als een overblijfsel uit vroegere tijden, dat niet meer past in onze moderne maatschappij. Jacht is verworpen tot een sport en een sociaal gebeuren, dat met natuurbescherming niets van doen heeft. Het boek biedt de lezer vele (ethische) argumenten om de jagers mee om de oren te slaan. Nadelen voor het vlot doorlezen zijn het veelvuldig gebruik van citaten en de vele herhalingen, waardoor het boek soms langdradig wordt. Sommige delen boeten hierdoor aan duidelijkheid in. Niet alle argumenten zijn even sterk en het is jammer, dat de biologische aspecten van de jacht niet uitgebreider aan bod komen. Toch is dit boek een mijlpaal in de Duitse anti-jachtstrijd en kunnen ook Nederlanders hier opgeld mee doen.

RA

Horst Hagen, Die Sache mit dem Waidwerk, Verlaggruppe Langer-Müller/Herbig, München Berlin 1982. ISBN 3-7766-1195-2. Ingebonden 350 pagina's, prijs DM 34,-.

De Amerikaanse vogelkers in het bos

De Amerikaanse vogelkers is vanaf 1910 in Nederland aangeplant als verbeteraar van de bodem in naaldbossen. De soort gedijde enorm goed en 50 jaar later zag men de Amerikaanse vogelkers als een bijzonder hardnekkig onkruid. Het kreeg de naam „bospest” en wordt sindsdien te vuur en te zwaard bestreden. In de nota „Het beheer van de Amerikaanse vogelkers in de Nederlandse bossen” wordt de vraag gesteld of de huidige bestrijding van de Amerikaanse vogelkers wel zinvol is. Gebleken is dat bospest een pioniersoort is die vooral optreedt bij bodemverstoringen. De huidige bestrijding van de Amerikaanse vogelkers schept steeds weer ideale kiemomstandigheden voor deze soort. Men verstoort bodem en plantendeck ernstig terwijl vaak met chemische middelen een nabehandeling plaats vindt. Bij „niets doen” blijft de Amerikaanse vogelkers vaak in suksessie verdrongen te worden. De oude en stervende planten vormen tevens een verrijking van het bosmilieu (dood hout, zwammen, hollen). Het rapport is een pleidooi voor een ander beheer van de Amerikaanse vogelkers en voor een zo min mogelijk menselijk ingrijpen in natuurgebieden.

R. Cosijn, C. J. Hendrikse, H. E. v.d. Lans, P. P. v.d. Molen en T. Visser.

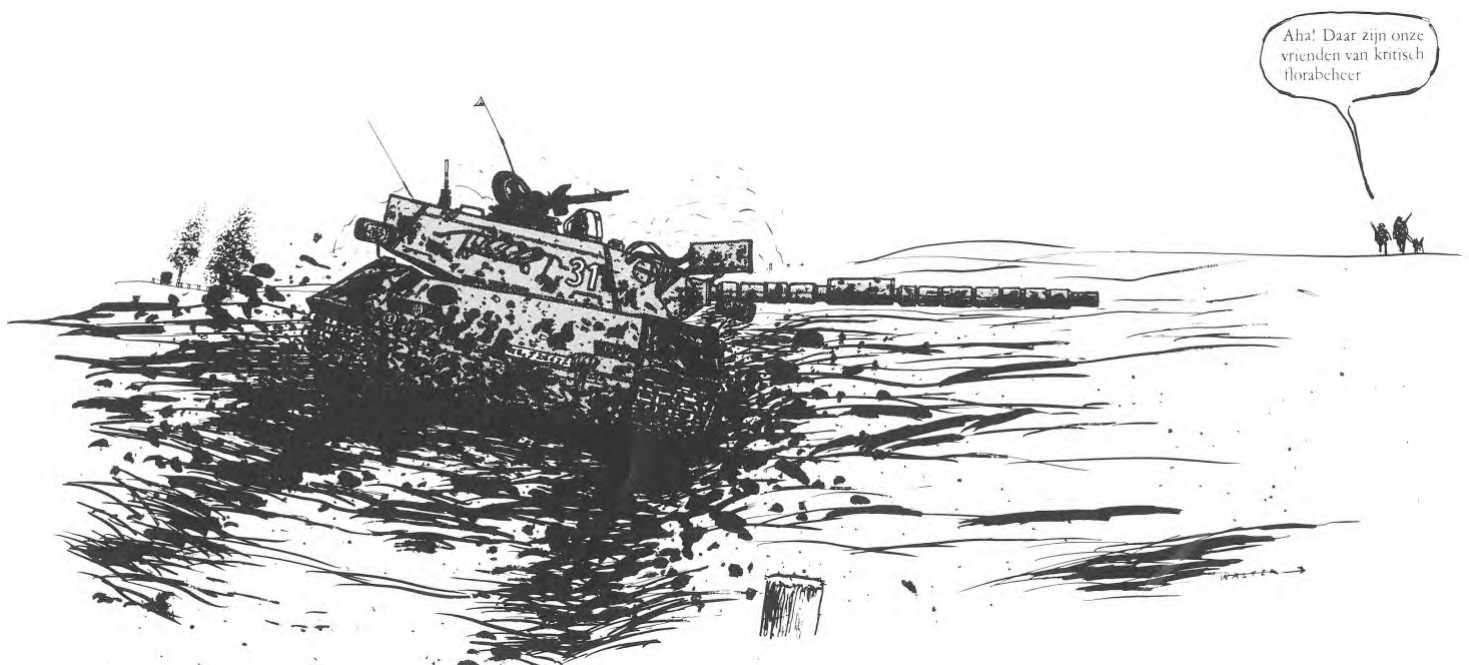
Het natuurtechnisch beheer van de Amerikaanse vogelkers (Prunus serotina) in de Nederlandse bossen, offsetdruk, 28 pagina's, prijs f 12,50. Uitgave: Stichting Kritisch Bosbeheer, Stichting Vrijwillig Bosbeheer Noord Nederland, Stichting Vrijwillig Goois Natuurbeheer. Te bestellen door overmaking van f 12,50 op giro 3896353 van Stichting Kritisch Bosbeheer te Bostel onder vermelding van „Prunusnota”.

Omo en de vissen

In de meeste waspoeders zit fosfaat. Wasmiddelenfabrikanten voegen fosfaat aan hun waspoeders toe, niet omdat de was anders niet schoon wordt, maar omdat de was dan witter wordt. In het water betekent fosfaat een enorme verrijking van het milieu. In voedselarme wateren is fosfaat vaak de beperkende faktor die een ongebreidelde plantengroei voorkomt. Meer fosfaat in het water leidt automatisch tot een sterkere algengroei. Soms is het water zo sterk verrijkt dat algenbloei ontstaat. Door deze algengroei ontstaat 's nachts een enorm zuurstoftekort in het water. (Planten verbruiken ook zuurstof). Dierlijk leven in het water zoals slakken, vissen en amfibieën sterft door zuurstofgebrek. Het water gaat „dood” en gaat stinken. Omo is een fosfaatrijk wasmiddel. Via het spoelwater komt het fosfaat uit Omo in het riool. De huidige waterzuiveringsinstallaties kunnen het fosfaat niet uit het afvalwater verwijderen. Alle in de huishouding gebruikte fosfaten komen in het oppervlaktewater terecht, waar ook de vissen in zwemmen. Is het niet merkwaardig dat de fabrikant van Omo viskaarten geeft aan de gebruikers van haar milieuvervuilend produkt. Het lijkt erop dat men bij Omo besloten heeft de vissen tweemaal te pakken, eerst met vervuiling van het milieu door fosfaten. De vis die dit weerstaat loopt daarna kans door Omo opgevisst te worden, zodat het dier alsnog het loodje legt. De reclamelieden van Omo moeten wel een sterk verdorven geest hebben.

RA

RA

Nederlanders schieten bedreigde dieren

In de „Nederlandse Jager”, het tijdschrift van de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging, verschijnen regelmatig advertenties van jachtreizen naar alle delen van de wereld, waarin de jacht aangeboden wordt op de meest bedreigde diersoorten zoals witte neushoorn, nijlpaard, tapir, jaguar en ijsbeer. Uit de acceptatie van dergelijke advertenties door de redactie van de Nederlandse Jager blijkt dat de KNJV deze trofeeënreizen niet principieel afkeurt. Het importeren van de trofeeën zal in Nederland meestal verboden zijn op grond van de Wet Bedreigde Uitheemse Diersoorten. Het schieten van deze wettelijk beschermde dieren is dus feitelijk onoirbaar gedrag. De jachtreizen zijn verre van gratis, bijvoorbeeld: Jachtreis naar Zululand in Zuid Afrika f 1250,- per dag per jager. Daarnaast betaalt men extra per geschoten dier (witte neushoorn f 21.000, giraffe f 2.240, gnoe f 650, impala f 240). Deze jachtreizen zijn een slag in het gezicht van de goedwillende natuurbeschermers. Indirect worden deze reizen ook door de overheid gepropageerd. Het jachtfonds subsidieert de Nederlandse Jager met circa f 50.000. Gezien zijn beschermheerschap van de KNJV en zijn voortdurende inzet voor het Wereld Natuur Fonds (WNF), heeft de Stichting Kritisch Faunabeheer zich tot Prins Bernhard gewend met het verzoek zijn invloed binnen de KNJV aan te wenden om een einde te maken aan deze jachtreizen. De SKF heeft de Prins ook gewezen op de gebleken onverenigbaarheid van beide handelwijzen en hoopt dat dit aanleiding is voor de Prins zijn beschermheerschap van de KNJV te beëindigen.

Meer informatie over jachtreizen bij de reisorganisator: Fred Duckworth Safaris en Tours International, Postbus 40122, 6504 AC Nijmegen, telefoon 080 - 550828.

Berentrofeeën. (Foto Fred Hess)

Boeren en kievitseieren

Niet alle boeren blijken gediend te zijn van kievitseieren rapen op hun velden. Zelfs in Friesland komt dit voor. In Bovenkerk (gemeente Ooststellingwerf) hebben 23 boeren hun weilanden voorzien van bordjes „Verboden Toegang art. 461”. Zonder deze waarschuwing is het betreden van weilanden, mits het geen hooiland betreft, toegestaan. De politie kan nu verbaliserend optreden tegen elke betreder. Door deze maatregel van de boeren wordt de rust op hun weilanden vergroot. Niet alleen de kievit profiteert hiervan, maar ook andere weidevogels zoals grutto en tureluur. De kieviten kunnen eerder tot broeden komen en zich daarmee beter aanpassen aan de steeds vroeger beginnende landbouwactiviteiten. De SKF complimenteert deze Friese boeren, en de met hun samenwerkende vogelwachters van Bakkeveen, voor hun doortastend optreden ten gunste van de weidevogelbescherming. Wij hopen dat dit goede voorbeeld, het weren van eierrapers, navolging vindt bij veel meer landbouwers.

De „Roodborsttapuit”

In Oost Brabant hebben een aantal vogelwerkgroepen zich aaneengesloten tot het Samenwerkingsverband van Oost-Brabantse Vogelwerkgroepen. Het doel is, naast een goede onderlinge samenwerking, het stimuleren van vogel- en milieuonderzoek, actie voeren tegen bedreigingen en het opzetten van inventarisaties. Het samenwerkingsverband geeft een tijdschrift over activiteiten in de regio uit, genaamd „de Roodborsttapuit”. Voor nadere informatie: Tom Heijnen, Jan Sluiterweg 26, 5645 JD Eindhoven, telefoon 040 - 114873.

De Roodborsttapuit abonnement f 15 per jaar (3 afleveringen), losse nummers f 5 per stuk. Te storten op giro 2424776 ten name van M. Manders te Eindhoven onder vermelding van het gewenste.

Luchtmacht lief voor nertsens

In februari krijgen de piloten van de luchtmacht de gegevens door waar zich de grote concentraties nertsenfokkerijen bevinden. In Nederland zijn dat twee gebieden, één in Gelderland en één in Noord-Brabant. Behalve in geval van noodzaak, mogen de piloten daar niet lager dan tweeduizend voet (ongeveer 600 meter) overheen vliegen. Dit geldt alleen voor de periode van 15 maart tot 15 juli. Deze service van de luchtmacht wordt verleend om te voorkomen dat de nertsens door de vliegtuigen verschrikt worden en daardoor hun jongen verstoten of zelfs opeten. Uiteraard geldt deze service alleen voor de nertsfokkerijen. Ziekenhuizen, natuurgebieden, vogelbroedgebieden en dergelijke komen voor deze dienstverlening niet in aanmerking.

GvW

WERF EEN DONATEUR

RA Nertsenfarm. (Foto Fred Hess)

de SKF ~ WINKEL

1

5

8

16

19

17

3

7

2

1. Set van 4 ronde SKF stickers, verschillende teksten, kleur rood, blauw, groen en zilver.
per set van 4 stuks	f 2,60	9. Meerkoetenboekje	f 17,30	16. Sluitzegels, 10 stickers Stop Ganzenjacht + 10 stickers Dood geen Dier voor Plezier op één vel. Kleur rood/zwart, per vel	f 1,60
per 4 sets van 4 stuks	f 9,10	10. Wetenschappelijke mededeling SKF „Het ontwikkelen van de natuurlijke potenties van de centrale Veluwe“ (in het Engels)	f 7,05	per 5 vellen, 100 stickers	f 6,10
2. „Stop ganzenjacht“-stickers	f 1,60	11. Veluwe symposiumboekje, beknopt verslag van het op 9 mei 1980 gehouden Veluwe symposium	f 10,20	17. Zwartboek Nederlandse jager, een bloemlezing uit de jaargangen van de Nederlandse jager	f 5,00
per 4 stuks, in vierkleurendruk	f 4,60	12. Alternatieve jachtwet	f 3,10	18. Kraaien krassen poster, kleur blauw/zwart/wit	f 4,35
3. Sluitzegels „Stop snippenjacht“ per vel (15 stuks)	f 1,10	13. Ganzenactie kaarten aan de min-president 10 voor	f 3,10	19. Verslag Kraaiensymposium 6 februari 1982 „Kraaien in de nesten“	f 8,60
5 vellen (75 stuks)	f 3,60	14. Abonnement SKF-Knipselkrant 6 x per jaar donateurs f 15,- per jaar niet-donateurs f 25,- per jaar			
4. SKF button „Dood geen dier voor plezier“ ø 3 cm rood/zwart, per stuk ..	f 1,60	15. Etiket-stickers, 4 verschillende teksten op één vel. Kleur rood, paars, zwart of blauw (bij betaling gewenste kleur vermelden) per vel, 12 stickers	f 2,10		
5 stuks	f 6,10	per 4 vel, 48 stickers	f 7,10		
5. Houtsnip poster	f 4,55				
6. Hermelijns poster	f 4,55				
7. SKF-kraaien poster	f 4,55				
4 posters (naar keuze)	f 11,00				
(Deze posters worden verzonden in een koker)					
8. 8 Korrespondentiekaarten met vogelafbeeldingen, tekst en enveloppen	f 6,60				

Prijzen inclusief verzendkosten

Alle artikelen worden per omgaande verzonden.

Bovenstaande artikelen zijn te bestellen door overmaking van het juiste bedrag, en onder vermelding van het gewenste artikel, op giro 130 93 ten name van Propagandafonds Stichting Kritisch Faunabeheer, Oosterbeek.